Přítomnost

ROČNÍK VIII. V PRAZE 16. PROSINCE 1931. ČÍSLO 50.

Planwirtschaft Brüning.

Odvážný státník.

Ti, kteří měli jen neurčitou představu, že se v Německu něco děje (zabarvenou většinou přesvědčením, že je to beztoho zase nějaký švindl, který má Němcům pomoci od reparací), všimli si zpráv o nouzovém nařízení, jež 8. prosince podepsal říšský president Hindenburg a o němž promluvil do rozhlasu říšský kancléř dr. Brüning. I ze stručných zpráv bylo viděti, že je to něco neobyčejného, něco, co se neděje každý den ani v naší době, zvyklé už na leccos, co ještě před 20 lety by se bylo zdálo neslýchanou revolucí. Překvapeni byli však i ti, kdo sledují podrobněji a se zájmem nevšední zápas nynějšího německého kancléře s hospodářskou krisí, zesílenou v Německu množstvím speciálních příčin hospodářských a opepřenou až k nestravitelnosti hlasateli Třetí říše na jedné straně a moskevské spásy na druhé straně. Bülowův povzdech o „unser, ach, so unpolitisches Deutschland" dostává volebními výsledky z německých zemí v poslední době neobyčejně výrazné ilustrace, ale při tom zároveň toto nepolitické Německo, dohánéné demagogií až k zoufalému chiliasmu, má v čele politika, jehož můžeme po 8. prosinci klidně nazvat nejodvážnějším státníkem naší doby.

Nejodvážnější neznamená nejúspěšnější. Nikdo ještě — ani sám Brüning — nemůže říci, jak ten odvážný pokus dopadne. Pokus je toho druhu, že na první pohled se vnucuje srovnání s Leninem a Mussolinim. Ale srovnání toto by hodně kulhalo; Lenin i Mussolini byli napřed revolucionáři a pak teprve státníci. Brüning není revolucionář; nechce předělávat dnešní politickou a hospodářskou soustavu — naopak chce ji udržet. V halasu revolučních hesel chce svým zásahem ukázat, že není nutno dělat revoluci. Sám se tím dostal dost blízko k revolučním myšlenkám; ale pro posouzení jeho zásahu je nejdůležitější znát účel; a ten beze vší pochyby není revoluční. To, co dělá Brüning, je něco ojedinělého v dosavadních hospodářských dějinách; je to do jisté míry plánovitá politika, jejímž cílem je potření hospodářské krise nebo aspoň urychlení jejího průběhu. Není to ono plánovité hospodářství v pravém — dnes už můžeme říci klasickém — slova smyslu. Je to plánovité hospodářství svého druhu, zkrátka Planwirtschaft Brüning.

Nouzová nařízení.

Není vtěleno pouze do nouzového nařízení z 8. prosince; to je jen jednou etapou, jakýmsi korunováním Brüningova dosavadního díla, korunováním v dobrém i špatném, jak napsal jeden z význačných německých deníků. K posouzení celého nynějšího Brüningova díla nutno si uvědomit, že je to jen nejvýznačnější z článků, vtělovaných postupně do nouzových nařízení, která smí říšský president vyhlašovat podle čl. 48. říšské ústavy, když parlament nefunguje nebo nemůže fungovat. Takových nouzových nařízení vyšla už hezká řada od poloviny loňského roku, když se nepodařilo sjednat dohodu demokratických stran říšského sněmu o velikém plánu na ulehčení situace státní pokladny a na vyrovnání značného schodku v říšském hospodářství. Byli to zejména sociální demokraté, kteří nesouhlasili s jedním tehdejším článkem finančního plánu, s t. zv. Bürgersteuer, která přes své buržoasní pojmenování byla jen obnovou staré daně z hlavy, z důvodů sociálních ve finanční vědě i praxi už nesčetněkrát odsouzené a odmítnuté. Tato nesociální, ale při tom prajednoduchá daň byla pak v červenci 1930 zavedena nařízením z nouze přes všechny kritické hlasy, jež se proti tomu ozývaly. A pak už přicházejí nová a nová nařízení z nouze, tolerovaná se zaťatými zuby demokratickými stranami, které zvláště po nešťastných volbách ze 14. září 1930, ve stínu Hitlerových a Thällmannových bojovníků aspoň ve svém nitru uznávaly, že ten katolický kancléř sice má podivné léčebné prostředky, ale o lepších nevěděly.

V celé spoustě nouzových nařízení, uvedených Brüningem, jsou to zejména čtyři, která jsou jakousi esencí Brüningova plánu. Jsou označena výmluvným názvem „Notverordnung zur Sicherung von Wirtschaft und Finanzen" a snaží se řešit nejzákladnější problémy dnešní vnitřní politiky německé. Bylo by zkrašlováním skutečnosti, kdyby někdo chtěl tato čtyři nařízení, z nichž první vyšlo ještě koncem loňského roku a poslední (zatím) 8. prosince t. r., nazvat jednolitým plánem bez vady a kazu. Je to pouze potud plán, že pozorujeme postupně stálé zesilování zásahů do hospodářství; v prvním nařízení se doufalo, že se vystačí s určitými opatřeními, ale když se ukázalo, že pro daný účel se nevystačí, sáhlo se v druhém nařízení k dalším, radikálnějším atd. Při tom každé další nařízení podle nabytých zkušeností mění a upravuje opatření nařízení předchozích. Tedy nejvýš jakási Etappenplanwirtschaft, při čemž každá z dalších etap je do jisté míry přiznáním, že předpoklady předcházející etapy se zplna neosvědčily; podle sklonů a temperamentu lze to pak nazvat třeba i přištipkářstvím.

První nařízení.

V prvním z těchto čtyř nouzových nařízení jde hlavně o vyrovnání deficitu říšského hospodářství a o pomoc zemím i samostatným svazkům. Toto nařízení už přináší 6% snížení platů veřejných zaměstnanců (od 1. února 1931), zvýšení daně z tabáku, omezení rozpočtů na jistou mez, zvýšení a „zdokonalení" zmíněné již Bürgersteuer, která v nové úpravě se stává vlastně druhou důchodkovou daní, placenou ve prospěch zemí a obcí; až dosud to není nic tuze originálního. Ale zároveň se vláda tímto nouzovým nařízením zmocňuje k různým zjednodušením finanční správy a aparátu, vybírajícího daně; nelze upřít jistou velkorysost gesta, jímž hranice, z níž se neplatí daň z majetku (Reichsvermögenssteuer), se zvyšuje z 5000 na 20.000 marek, čímž sice předpokládaný výnos této daně klesne o 16—18 milionů marek, ale poklesem počtu poplatníků z 1,700.000 na 854.000 se zase

silně sníží správní náklady, spojené s kontrolou malých poplatníků. Dále se zjednodušují formality nemocenského pojištění a pod. Není v tom mnoho soustavy, kritikové mají pravdu, že to není organické, ale autor nouzového nařízení může jen ukázat na povážlivé schodky veřejných hospodářství, rostoucí nedůvěru ciziny po podzimních volbách, která se projevuje odvoláváním úvěrů — a to vše vyžaduje zákroku rychlého, třeba i poněkud neorganického.

Druhé nařízení.

V prvním pololetí 1931 se však situace pro Německo nelepší, spíše naopak. Cizina pozoruje s rostoucí nervosou politický neklid v Německu a podivné hospodářské poučky připravovatele Třetí říše, Adolfa Hitlera, krise vídeňské Creditky znovu poplaší zahraniční věřitele, zejména americké, kteří se čerta starají o to, je-li Creditanstalt v Německu či Rakousku. I ti, kteří rozeznávají Vídeň od Berlína, mají příliš čerstvý dojem z plánu celní unie německo-rakouské, aby — ať už právem či neprávem — nehledali i jiné souvislosti mezi Německem a Rakouskem.

5. června vydává Brüning druhé nařízení k zajištění hospodářství a financí. Přímým podnětem k němu bylo zjištění, že první nařízení z 1. prosince 1930 nestačilo ucpat díry ve veřejných pokladnách. Říši chybí asi 495 milionů marek, zemím a obcím 1040 milionů, na péči o nezaměstnané se nedostává 785 milionů marek. Druhé nařízení krátí zase platy veřejných zaměstnanců, tentokrát podle místních tříd a podle výše platu. V první třídě se pohybuje snížení mezi 4—7%, v dalších třídách vždy o 1% výše. Zavádí se zvláštní daň v krisi (Krisensteuer), která je prakticky zvýšením důchodové daně. Daň z cukru se zvyšuje na dvojnásobnou výši, snižují se podpory v nezaměstnanosti, ale závěrem se prohlašuje nutnost subvencování jistých výrobních oborů a některých investic.

Kritikové jsou velmi pobouřeni; druhé nařízení je zase velmi málo organické a místy prozrazuje v podrobnostech příliš jasně dvojí loket. Zemědělské důchody jsou daleko méně postiženy než dělnické a tak seriosní kritik, jako dr. Stolper (poslanec za Staatspartei), vypočítává, že zemědělec s důchodem 10.000 marek (tedy žádný chudák) bude platit 40 marek daně v krisi, což je právě tolik, jako platí zaměstnanec se 300 markami měsíčního platu, který při tom ještě je zatížen příspěvkem na nezaměstnané. Brüning mohl jen pokrčit rameny; každá vláda musí někoho za sebou mít. V jeho vládě sedí ministr Schiele, bývalý německý nacionál, nyní zástupce zemědělců. Dělá „praktickou zemědělskou politiku" a nechal Hugenberga. To ovšem něco stojí a i na tom nouzovém nařízení je to vidět. V oficielním výkladu vyslovuje vláda naději, že toto druhé nařízení znamená „hranici toho, co lze německému lidu uložit na břemenech a odříkání".

Třetí nařízení.

Ale rozpočet se zase neosvědčil. Po červnu přichází neklidný červenec s vyvrcholením krise důvěry; cizina hromadně odvolává peníze a — domácí obyvatelstvo také. Propuká panika, říše s největším napětím zachraňuje dvě veliké banky, vyhlašuje řadu výjimečných opatření hospodářských a úpěnlivě žádá o poshovění ciziny.

Po jistém uklidnění vychází 6. října třetí nařízení k pojištění hospodářství. Zmiňují se tu jisté tvrdosti červnového nařízení, jež se týkaly pojištění nezaměstnaných, zemím a obcím se zajišťují nové příděly, prodlužuje se platnost některých výjimečných daní (zvláště Bürgersteuer), zemím se dává rozsáhlá možnost zásahů do hospodářství nižších svazků, činí se opatření k jistému zmírnění jejich zadlužení, zásadně se zakazují na 3 léta nové stavby správních budov úředních, snižují se poněkud pense, snižuje se domovní daň, provádí se reforma spořitelen k zajištění jejich větší likvidnosti, zasahuje se do smluv o dlouhodobých platech, zavádějí se zvláštní soudy k řízení o některých teroristických činech a o odpírání daní, činí se některá opatření proti nezákonné politické propagandě atd.

Tedy zde už je opatření mnohem širší, než byla předchozí. Takřka v zápětí do nové bouře kritických hlasů přichází výzva říšského presidenta k říšskému kancléři, aby utvořil zvláštní sbor hospodářských znalců, kteří by vládě doporučili další opatření k zajištění německého hospodářství. Takový sbor byl skutečně utvořen s názvem Wirtschaftsbeirat a zahájil hned porady.

Nyní už šlo do tuhého. V německé veřejnosti obíhala spousta „receptů" na rozřešení hospodářské krise, ať už šlo o demagogické, politicky zabarvené recepty národních socialistů, či o dobře míněné recepty skutečně hospodářské. Ankurbelung oder Inflation je veliké heslo posledních týdnů v Německu; pokusit se o přizpůsobení celého hospodářství novému stavu věcí, či provést to jednoduše inflací? Wirtschaftsbeirat doporučil cestu první, působení na ceny, mzdy, úroky a jiné složky výrobních nákladů, a zavrhl rozhodně inflaci; zkušenosti s inflací v Německu byly takové, že v tomto směru ani příliš mnoho výkladu pro rozumné lidi nebylo třeba.

Nařízení z 8. prosince.

V úřadě říšského kancléře se zatím horlivě pracuje na novém, čtvrtém nařízení. Jde o „poslední reservy". Jde skutečně o pokus, aby se zaražená kolečka hospodářství zase roztočila, jde o Ankurbelung der Wirtschaft. Všelicos se povídá, šušká. Zneklidněná veřejnost, která vidí vzrůst hitlerovců při volbách v Hessensku i jinde, je dobrou živnou půdou pro nejdivočejší pověsti. Začíná se mluvit o tom, že vláda násilně sníží všechny úroky. Vláda to vyvrací. Byl by to zřejmě trochu příliš ostrý zásah. Zatím mluví Hitler. Znovu přichází se svým heslem o zrušdení úrokového otroctví, „Zinsknechtschaft", ohlašuje už takřka svou vládu nad Německem. Policie odhaluje směrnice postupu jedné hitlerovské organisace pro dobu, „až to praskne". Nervosa roste, říšský kancléř mlčí. „Proč Brüning nemluví?" táží se demokraté. „Poněvadž už je na konci se svým rozumem!" odpovídá hitlerovský chor.

8. prosince Brüning přece promluvil. Promluvil tak, jak nečekali ani přátelé demokracie, ani její nepřátelé. Nevzdal se boje, neustoupil. Naopak: tentokrát jeho nouzové nařízení nepostrádá jisté velkorysosti, i když je to velkorysost zoufalá. Ohlašuje boj s cenami: všechno musí dolů. Vázané ceny hned, ostatní sníží říšský komisař pro snižování cen. Pak dojde na mzdy; úroveň z počátku roku 1927 je základnou, na kterou se má sestoupit. Znovu se snižují platy veřejných zaměstnanců. Zasahuje se neslýchaným způsobem do úroků, jež se snižují z veřejných obligací i ze soukromých dluhů. Ale říšská pokladna se nemůže obejít bez nových příjmů. Zvyšuje se tedy daň z obratu z 0·85% na 2%. To je „Schönheitsfehler" celého nového nařízení. Snižuje se také nájemné a jiné složky výrobních nákladů. Nařízení přináší také ostré opatření proti politickým desperadům.

Přijetí je tentokrát poněkud jiné, než bylo u předchozích nařízení. Nechybí kritiky — spíše naopak. Je

zřejmé, že kritika se v Německu i za tak pohnuté doby neumlčuje. Ale každý z kritiků zdůrazňuje velikost Brüningova činu. Nikdo nesouhlasí se vším, co bylo stanoveno; ale nikdo, komu záleží na tom, aby Německo nepropadlo politickému zoufalství, neupírá kancléři Brüningovi neobyčejnou odvahu, s níž se vrhl do problémů tak složitých a ožehavých. Každý, kdo si uvědomuje všechny hospodářské souvislosti, vidí nezbytně problematičnost a nebezpečí některých z Brüningových zásahů. Není pochyby o tom, že ve čtvrtém nouzovém nařízení je mnoho, co by tam nepřišlo, kdyby pod okny úřadu říšského kancléře nemluvil Hitler. Zejména příliš přímočarý zásah do úrokových poměrů je zřejmě ústupek zagitované ulici, která zásadně sympatisuje s dlužníky, neuvědomujíc si, že jsou také dlužníci, kteří úpí pod břemenem úroků jen proto, že se zadlužili nehospodářsky, a neuvědomujíc si také, že není pravda, že je víc dlužníků, než věřitelů. Při citovém základu dnešní politiky německé ulice ožívá představa středověkého Shylocka, jako representanta věřitelů, neuvažujíc ale při tom, že věřiteli jsou také ti, kdo mají za několik set marek veřejných dluhopisů nebo vkladů ve spořitelnách. Ulehčení úrokového břemene bylo v Německu jistě naléhavým problémem, ale nemusilo se stát právě tou násilnou cestou, která byla zvolena, i když je jisté, že tato cesta, pokud jde o veřejné obligace, má své půvaby pro veřejné pokladny, ať už pak jde o říši či o země nebo obec.

Kapitál.

Vláda sama nepopírá, že její čtvrté nařízení má veliké vady, rozebírá-li se pod lupou seriosního hospodářského zkoumání. Německo není samo na světě, Německo není ostrovem úplně isolovaným od ostatních zemí; snížení úroků se přirozeně netýká zahraničních dluhů — a v této věci je skryt pramen nesčetných možných komplikací a nesnází. Také byly vysloveny velmi vážné pochybnosti o tom, jaký bude budoucí vývoj kapitálového trhu po nynějším násilném zásahu. Mobilní kapitál se státní správě špatně hlídá; i když si německý stát velmi drakonickými předpisy zabezpečil, aby mu neutíkal do ciziny, je otázka, nebude-li se i uvnitř Německa pohybovat po zakázaných cestách podloudným obchodem. Ostatně ani ty drakonické předpisy nejsou všechno; vyplácí-li se při dnešním zdanění tabáku vozit do Německa doutníky ze západních států v pancéřových autech, s nimiž celníci nic nesvedou, kdo ví, nač nepřijdou „vynálezci" v oboru kapitálovém. Peníze, jak známo, se vozí nejsnáze. Takových pochybností se vynořila celá řada při vydání tohoto nařízení a je příznačné pro svobodu tisku v Německu, že vláda jim nijak nebrání, ač by na svou omluvu mohla uvést vážnost situace, kdyby je jakkoli potlačovala.

Psychologický hazard.

Ale Brüning jistě sám dobře věděl o různých těch nebezpečných bodech svého opatření. Jistě také věděl, že úřad zvláštního komisaře pro snižování cen, který zřídil, bude jedním z nejnevděčnějších úřadů, jaké kdy kdo v tomto světě zastával. Byl si jistě také vědom spousty nespravedlností, jež jeho nařízení při praktickém provádění přinese, bude-li se někde příliš lpět na liteře. Má však pro to jednu omluvu; může se prostě tázat: „Kdo z vás by to udělal lépe na mém místě, v tomto prostředí?" A na tuto otázku je opravdu těžká odpověď. Šlo o psychologické zapůsobení na německý lid, šlo o důrazné gesto proti nervositě a psychose. Proto také ta ostrá slova na Hitlerovu adresu, po nichž kde kdo cítil, že Brüning se nebojí hrát i o svůj vlastní krk.

Šlo o psychologii a psychologii podlehla hlediska hospodářská. Nestalo se to po prvé, ale stalo se to v takovém měřítku, jako dosud nikde. Proto se bude s velikým zájmem sledovat, jak tento jedinečný pokus dopadne. S hlediska našeho a evropského vůbec patří veškeré sympatie Brüningovi; bojuje nejen o Německo, ale i o ostatní Evropu. Neboť Německo je tak důležitým článkem Evropy, že jeho vyřazení i na čas by bylo i pro ostatní velmi bolestné. V zájmu těch ostatních je také, aby tento psychologický hazard dopadl co možná dobře. *J. Kolářík.*

POZNÁMKY

Sejít se a poradit se!

Čím to, že v prvních letech po válce bylo možno odpovědné vůdce států daleko snadněji pohnout k společným poradám než dnes? Snad byla ještě ve vzduchu psychologie mírové konference, která byla školou spolupráce a schůzek; snad se tenkráte jasněji cítilo, že se formuje svět a že je třeba činného zasáhnutí a vedení. Důvody, jež vedly r. 1922 k svolání janovské konference, byly vskutku závažné. Nejsou dnes na světě stejně veliké důvody, aby se to zkusilo zase se svoláním nějaké takové konference? Lze chápat, že konference do jisté míry ztratily dobrou pověst. Není dobře možno, aby instituce, od nichž se mnoho očekávalo a jež očekávání nesplnily, které se usnášely a neměly dosti sil, aby svá usnesení prosadily, uchovaly důvěru k sobě nezten-čenu. Janovská konference se mimochodem řečeno také nezdařila, a ty vlády, které nyní horlivě kouskují svět zvyšováním cel, mají v zásuvkách velmi moudré resoluce mezinárodních konferencí, jestli to ovšem ještě myši nesežraly. Skoro na každý špatný krok v celní politice přijde jedno dobré doporučení nějaké mezinárodní konference. Cesta do této krise je dlážděna samými dobrými úmysly a výtečnými resolucemi. To je pravda. Ale co zbývá jiného než říci: a přece! a než ten kámen, který už tolikrát se nám svalil zpět, zase tlačiti do vrchu? Možná, že konference dosud neměly valného významu, ale právě proto jsme teď všichni na tom tak špatně. To, co se skepticky uvádí, platí proti konferencím neúčinným. Ale opravdu není svět dosti chytrý, aby dovedl svolati také účinnou konferenci? Velké věci se musejí zkoušet několikráte. Snad by nějaká velká mezinárodní schůzka uplynula zase bez výsledku: ale svět není v takové situaci, aby si mohl dovolit nezkusit něco. Co se může stát horšího než tolik, že se pokus nezdaří, a že budeme zase tam, kde nyní?

Máme ostatně zkušenosti z minulosti a mohli bychom jich využít. Víme už zejména, jak nesmí vypadati konference, která chce míti naděje na úspěch. Předně nesmí býti složena z dobře smýšlejících lidí, kteří však v otázce moci jsou zřejmě slabí a méněcenní, t. j. kteří nemají žádné výkonné moci a nemohou více než dáti svému státu dobrou radu, jíž se může dbáti nebo nemusí, podle toho, jak se komu líbí. Na konferenci nechť přijdou muži s mocí. Další podmínkou nepochybně jest, aby si konference nekladla úkol příliš rozsáhlý. Nedorozumění a různoběžnosti jest ve světě tolik, že se doporučuje postupovati jen po etapách. Lépe jest položit si rozumně vymezený cíl, než se bezvýsledně rozplývati v široku daleku; chytati dříve vrabce na střeše než holuba na věži (o obvyklém vrabci v hrsti nemůžeme dobře mluviti, poněvadž zatím nemáme v hrsti vůbec nic). Za třetí: není třeba dodávat konferenci polokosmického rázu tím, že do ní nazveme státy exotické, nebo takové, s nimiž je dohoda předvídatelně těžká, jako jsou na př. Rusko nebo Amerika. Schůzka státníků by byla dostatečně početná i autoritativní, kdyby byly sezvány ty státy, s nimiž

se počítá pro vytvoření t. zv. Panevropy. Až by se tyto státy dohodly mezi sebou, mohly by nabídnouti dohodu i Americe a Rusku.

Pokud se programu týká, nebylo by asi nesnází. Velmi bohatý program nabízí se sám sebou, a každý čtenář novin mohl by přibližně nadiktovat hlavní předměty evropského zájmu: je tu otázka, chtějí-li státy pokračovat v této hospodářské válce, která dělá z Evropy nesouvislejší a roztrhanější kus území, než jakým kdy byla; to jest otázka celní. Německo-rakouská celní unie byla sice zavržena, ale nebyl nastolen žádný lepší plán, nýbrž jen německo-francouzsko-anglicko - československo - polsko - maďarsko - rumunsko - italská obecná celní nevraživost, ve které žije Evropa proti svému lepšímu přesvědčení. Stalo se to nejhorší, co se mohlo státi: jeden plán byl zavržen z politických důvodů, ale nebyl vyvrácen a nahrazen žádným lepším hospodářským plánem; o to se teď nikdo nestará, když už máme německo-rakouskou celní unii s krku. Vedle této otázky velmi čekají na pozornost nějakých mezinárodních porad otázky zlata, mezistátních dluhů, pracovní doby a jiné takové otázky, z kterých teče pot a mohla by téci i krev. Čím dále tím více lidí je přesvědčeno, že většina z evropských hospodářských problémů může býti řešena jen mezinárodně. Jak harmonuje toto rostoucí přesvědčení s faktem, že se neusiluje o nějaké forum této mezinárodní dohody? Děláme ve svých hranicích co můžeme, abychom zápolili s krisí. Ale tuto krisi zaviňují i cizí a daleké poměry, na něž nemá žádný vliv to, co ve svých hranicích podnikneme nebo nepodnikneme; můžeme svými nápravnými snahami postihnouti jen tu část krise, která má domácí příčiny; v ostatním jsme odkázáni na doufání; špatné peněžní poměry tisíc mil od našich hranic působí, že také uvnitř těchto hranic se nevede dobře; to vám řekne každý exportér a jeho dělníci. Je-li nějaký neblahý zjev původu mezinárodního, zdá se býti jasno, že mezi metodami, jimiž se mu chce čelit, nesmí chyběti mezinárodnost.

Není známo, platí-li také pro navrhování mezinárodních konferencí nějaké formality a je-li také tu zachováváno nějaké pořadí v důstojnosti, která se obyčejně řídí velikostí státu. Ale byla-li by naše vláda přesvědčena o prospěšnosti mezinárodních porad (těžko si dovedeme představit, že by nebyla, i když se správně v první řadě spoléhá na to, co sami můžeme doma vykonati), proč by tento stát nemohl přeskočiti bariéru mlčení a podati návrh? Nebo proč by nemohl pohnouti Malou dohodu, aby tak učinila? K necti by nám to v žádném případě nemohlo být, ani tenkrát, kdyby návrh byl odmítnut nebo kdyby konference zase skončila bez velkého výsledku. O dobrou věc, která stojí za to, se má člověk pokoušeti i za tu cenu, že se potká s nezdarem. Neboť nezdar v dobrém usilování nikoho nepošpiní, ani ho nečiní směšným.

My musíme nyní dívati se do své země i do Evropy a podniknouti zde i onde, co můžeme. Kdybychom byli státem s charakterem soběstačnosti, mohli bychom si starosti o Evropu snad odpustit. Ale nejsme takovým státem. Je pravda, že musíme se nejdříve starat o své poměry a tak si počínat, abychom vydrželi, i kdyby všechny evropské plány ztroskotaly. Ale jsme do té míry spoutáni s evropským hospodářstvím, že musíme evropské starosti přidati ke svým starostem domácím. Snad není naše hlava tak malá, aby se do ní obojí tyto starosti nevešly. —*fp*—

Líh a benzin opět v popředí politického zájmu.

Bylo to v polovině listopadu r. 1923, kdy poslanec Remeš při projednávání státního rozpočtu podrobil (po prvé od převratu) naše lihové hospodářství věcné, ale zdrcující kritice. Vyložil podrobně a dokumentárně, o jak nekřesťanské miliony byl stát napálen lihovými machry (za tiché asistence politických stran). Bývalý ministr financí Bečka mohl jen povšechně čeliti těmto oprávněným výtkám, zvláště když poslanec Remeš ukázal, že někteří tehdejší činitelé lihovarského průmyslu zemědělského se opovážili dokonce servírovat vládě kalkulaci výrobních nákladů, v nichž spotřeba brambor na výrobu lihu byla počítána množstvím až o 60% větším, nežli jakého bylo skutečně třeba. Řeč Remešova způsobila úžas a rozhořčení ve veřejnosti a v interesovaných politických stranách veliký poplach. Nastal boj všech proti všem, který přivodil pád několika politicky mocných pánů (Práška, Sajdla etc.), a co hlavního — panický útěk politických stran od lihu. (Nebereme ovšem v úvahu okolnost, že „Družstvo hospodářských lihovarů“ se nachází stále v rukou agrárníků.) Řeč Remešova přinesla nepochybně ozdravění do lihového hospodářství, vyčistila dusnou atmosféru a umožnila, že přejímací ceny lihu byly přizpůsobeny dosti přibližně cenám surovin a výrobním nákladům. Tím byl líh (až na zmíněné „Družstvo“) odpolitisován, takže dnes možno konečně otázku lihového hospodářství projednávati již mnohem klidněji, věcněji a bez postranních úmyslů. To jest věc potěšitelná, smutné však je to, že právě do doby kampaně Remešovy spadá počátek zájmu politických stran o uhelné hospodářství (zejména o dovoz cizozemského uhlí). Nutí to člověka mimoděk k poznámce, že politické strany, byvše odehnány od žlabu jednoho, patrně si vyhledaly v tichu a v zákulisí žlab druhý. Jaké důsledky to mělo, vidíme z afér, které se dnes projednávají.

*

Oč nyní jde v hospodářství lihovém a minerálními oleji? V létě začal parlament projednávati osnovu zákona o povinném míšení lihu s benzinem, jehož bude použito k pohonu aut. Nebudu se zde šířeji dotýkati účelnosti či neúčelnosti tohoto míšení. Poukazuji jen na to, že známý německý prof. Evžen Mayer již r. 1902 seznal vhodnost lihu pro pohon výbušných motorů. A je dále faktem, že v posledních letech některé státy zavedly míšení bezvodého lihu s benzinem pro pohon, a to buď povinné, anebo fakultativní. Směs se dobře osvědčila na př. ve Švédsku. Také někteří naši odborníci, jako prof. Formánek, který několik roků se zabýval touto otázkou, doporučili míchati bezvodý líh s benzinem v poměru 20 : 80 k pohonu výbušných motorů. Tato fakta a pak okolnost, že republika musí celou spotřebu benzinu krýti dovozem z ciziny, musí dostačiti každému rozumnému člověku, aby zaujal k věci positivní stanovisko, zvláště když tím současně se má pomoci bramborářství a řepařství, které jsou v krisi. Ale řešení celého problému podle plánu, který vypracoval ještě bývalý ministr financí dr. Engliš, se den ze dne vleče a odkládá, čímž se poškozuje celkové hospodářství republiky. Tak to nepůjde v době, kdy jinde bez ohledu na levo a na pravo se prostě diktuje to, co se pokládá za všeobecně prospěšné. A že jde o věc, která bude celému našemu hospodářství ku prospěchu, ukáži dále.

Zásobování republiky pohonnými látkami je odvislé od několika mezinárodních kapitalistů, kteří si s námi zahrávají jako kočka s myší a odírají nás, jak mohou. Namítne se mi, že nám umožňují dovoz laciného benzinu. To je pouze zčásti pravdou. Nesmí se totiž zapomínat, že k nám dovážejí do rafinerií min. olejů t. zv. surový benzin, který nepodléhá clu, nýbrž jen dovoznímu poplatku (20 Kč za 100 kg). Tento olej jest vlastně čistým benzinem úmyslně znečištěným před importem vstřiknutím těžkého oleje. Na rafinaci jeho vydělávají rafinerie, patřící témuž mezinárodnímu kapitálu, těžké miliony. Dosti podobně je tomu i s ruskou naftou, která se dováží k nám beze cla, a do níž rovněž se přimíchává benzin až do 30%. (Nafta obvykle obsahuje 15% benzinu.) Je to vlastně všechno pašování benzinu ve velkých rozměrech s vědomím finanční správy, která tvrdí, že přimíchání benzinu v naftě do 30% nemůže kontrolovati. (Doporučujeme poslanci Remešovi, který dnes zasedá v lihové osmě, jako před lety zasedal v lihové pětce, tento kout našeho hospodářství ke stejně bedlivému studiu, jaké věnoval svého času lihu.) Tímto způsobem mají naše petrolejky zabezpečený dovoz ohromně cenných surovin, jichž zpracování na benzin je velmi usnadněno. Tím mají však zabezpečený i skvělý zisk, který ovšem nezůstane v republice, nýbrž plyne do kapes zahraničního kapitálu. (Je to snad nějaké konsorcium se sídlem ve Vídni.) Náš petrolejářský průmysl se v důsledku toho nestará o získání domácích surovin účinnou a promyšlenou vrtbou. Může se tedy někdo diviti, že v této otázce jsme nepokročili ani v nejmenším? A lze se dále diviti, když nyní přichází lihovarský průmysl a nabízí ke krytí potřeby pohonných látek z 20% bezvodý líh? A možno stavěti se hluchým a slepým

k tomu, že bramboráři i řepaři, topící se ve své produkci, důrazně žádají, aby se použilo lihu z jejich surovin a aby tím peníze, vyhazované za hranice cizím kapitalistům, zůstaly v republice a oživily naše hospodářství?

*

Podle posledních zpráv politické strany by snad souhlasily s mícháním, kdyby se pohonná směs nezdražila. Kromě toho finanční správa žádá, aby jí byl nějak vynahrazen úbytek poplatků celních a daňových, který nastane zmenšením dovozu benzinu. To je ovšem věc velmi těžká. Podle říjnového výkazu zahran. obchodu stojí rafinovaný benzin na hranici 75 Kč za 100 kg; po zdanění a vyclení se prodává 1 litr asi za 2.3 Kč u pumpy. Lihovarníci by snad mohli dodat 1 litr bezvodého lihu asi za 3.5 Kč. Z této disparity cenové je zřejmo, že míchání se sotva obejde bez zdražení. Při tom je zajímavo, že politické strany nevyslovily žádného požadavku ohledně benzinu, dodávaného z rafinerií, jako by je cena těch 80 dílů benzinu, které budou ve směsi, nezajímala. Tato okolnost ukazuje, že řešení celé otázky je polovičaté a naprosto nedokonalé. Zasahuje však také do otázky dopravy, která by se měla řešiti současně s touto otázkou. Doprava automobilová konkuruje železnicím. Až dosud doprava automobilová byla všemožně fedrována a železnice byly zle kritisovány. Nikdo si dosud nekladl otázku, bude-li možno nadále prováděti tuto dopravní politiku. Je jisto, že automobilová doprava si urve z dopravy celkové jen to, co jí přináší zisk; obstarávání dálkové dopravy ponechává železnicím. Tyto pak nemohou býti plně využity, čímž ohromné každoroční stamilionové investice, na které přispívá stát, nemohou býti zúročeny a celý podnik se stává pasivním. Nezaměstnané železnice, nezaměstnané stroje továren a statisíce nezaměstnaných dělníků — toť jeden a týž problém, který budeme nuceni řešiti v celku, důkladně a velmi rychle.

Dělat vše možné, aby prospívala doprava automobilní i za cenu, že se ohromné miliony nahánějí do kapes zahraničních petrolejových králů, a strkat psí hlavu na železnice, které musejí propouštět dělnictvo a rozmnožovat armádu nezaměstnaných, to asi nepůjde. V hospodaření s minerálními oleji by se tudíž měla hledati částečná úhrada buď ke krytí schodků železnic, anebo k dotaci fondu pro nezaměstnané, který ministr Čech projektuje. Upozorňujeme na to naše politické strany. Brát se může jen tomu, kde něco je. K tomu je však třeba plánu věcného a národohospodářsky promyšleného. Co dnes vláda dělá, to všechno mohlo být již dávno, ještě za ministrování Englišova uskutečněno, neboť všechno to (až na snížení vánočního přídavku státním zaměstnancům) bylo již projektováno a také vypracováno Englišem, jemuž strany při každém kroku překážely. Nyní to musejí všechno hezky spolykat. Od té doby jsme se také vlastně nehnuli o krok kupředu. Zatím co jinde státníci vypracovávají dalekosáhlé hospodářské programy a rychle je uskutečňují, my, jak říká Peroutka, přešlapujeme na místě. Je nesporné, že vládě schází tvůrčí a iniciativní osobnost, která by do podrobností ovládala hospodářskou a finanční konstrukci státu a která by také dovedla rychle a v plném rozsahu zasahovati do překotného vývoje.

S.

Případ desátníka Horáka vyřízen.

V pondělí 7. prosince jednal Nejvyšší soud v Brně v neveřejném líčení o zmateční stížnosti, kterou podal veřejný žalobce v Praze proti osvobozujícímu rozsudku pražské poroty v trestní věci desátníka Karla Horáka. Nejvyšší soud rozhodl ve prospěch obžalovaného Horáka a — poněvadž neshledal podstatného důvodu ve zmateční stížnosti státního zastupitelství v Praze, nařídil, aby desátník Horák byl ihned propuštěn na svobodu.

Případ Horákův, který hned po překvapujícím rozsudku pražské poroty vzbudil ve veřejnosti veliký údiv a vyprovokoval nejen značné množství článků, ale posléze i projev ministra spravedlnosti dr. Meissnera, byl také v tomto týdeníku dostatečně glosován. Není tedy potřebí vraceti se k věcem, které jsou známy. Dnes, kdy trestní věc desátníka Horáka jest definitivně skončena, neboť rozsudek nabyl moci práva, máme možnost říci o této věci více.

Jest pravda, výrokem Nejvyššího soudu nedostalo se spravedlnosti matce zabitých ve Velkém Vítězi, po níž tato žena tolik volala. Jest tedy otázka, zda byl Nejvyšší soud povolán nebo zda to bylo v jeho moci, aby opravil výrok porotního soudu v Praze v tom smyslu, že by zrušil osvobozující rozsudek — i když neuznal za odůvodněnou zmateční stížnost — z moci úřední. Dr. Bill v Prager Tagblattu ve svém útočném článku naznačil, že Nejvyšší soud měl rozhodnouti v tomto smyslu. Názor dr. Billa, který byl angažován ve velké při Horákově v Praze jako zástupce soukromých účastníků, není správný. Nejvyšší soud mohl se zabývati pouze zmateční stížnosti státního zastupitelství v Praze a zkoumati, byla-li tato provedena podle zákona či nikoli. Co uplatňovalo státní zastupitelství ve zmateční stížnosti? Veřejným žalobcem byl uváděn nikoli materielní, nýbrž toliko formální zmatek § 344, č. 1. tr. ř., což znamená, že nebyl soud řádně obsazen. V Horákově případě to znamenalo, že porotce Tříska spal při líčení. Nejvyšší soud však nebyl povinen zabývati se touto otázkou, je-li zmatečním, když člen soudu spí — poněvadž nebylo vůbec prokázáno, že by to byla pravda. Nebylo-li tomu tak, nebyl tu tedy také dán důvod zmateční stížnosti po stránce formální. Nedostatečné obsazení soudu nebylo. Jak se zdá, bylo naopak zjištěno ze spisů a protokolů něco zcela jiného. Mínění advokátů, soudců a ostatních osob, které byly slyšeny v záležitosti porotce Třísky, se tak rozcházela, že nebylo možno nabýti nezvratného přesvědčení, že jeden z dvanácti soudců z lidu opravdu spal při soudním líčení. Nejvyšší soud, který bezpochyby zjistil tuto závažnou okolnost, nebyl již dále povinen zabývati se otázkou, je-li taková věc zmateční. Zmatek zmateční stížnosti veřejného žalobce, jak bylo dokázáno, byl bezzákladný, a tudíž bylo také nutno zmateční stížnost jako neprovedenou zamítnouti. Jest zajímavé, že část právnické literatury, jíž si jistě také všiml Nejvyšší soud, obsahuje názor opravdu kuriosní. Tak zemřelý profesor na právnické fakultě Karlovy university v Praze dr. Štorch, který tu přednášel asi před padesáti lety, tvrdí ve své knize (komentář k trestnímu řádu) výslovně, že i v případě, že spí člen soudu při jednání, nedá se to považovat za to, že by soud nebyl řádně obsazen. Nelze ovšem tvrditi, že by se Nejvyšší soud ztotožňoval s tímto názorem. Přes to jest však tato teorie nanejvýš zajímavá. Pozoruhodné jsou také dvě knihy dr. Mayera a dr. Lohsinga: „Kommentar zum Strafprozessrecht".

Dr. Bill, který mluvil v listopadu na veřejném projevu Ligy pro lidská práva v Brně o desátníku Horákovi a pražské porotě, říká, že onen soudce, který byl na schůzi přítomen, měl informovat pětičlenný senát, jenž v neveřejném líčení o této věci rozhodoval. Nejvyšší soud, který prý vyhověl krajskému soudu v Prešově a odevzdal Horákův případ k projednávání pražské porotě z důvodů nacionálních a politických, aby věc byla projednávána v ryze českém prostředí, měl prý se o Horákově činu informovati aspoň z tisku. Tyto argumenty nejsou dosti vážnými a seriosními. Poděkovali bychom se asi brzy za takovou praksi Nejvyššího soudu, který by čerpal materiál pro svá rozhodnutí teprve z novin. Dr. Bill obviňuje dále Nejvyšší soud, jemuž vyčítá neprávem špatné niveau, také z nedůslednosti. Nejvyšší soudní tribunál prý jednou uzná formální zmatek a rozsudek zruší, jindy (že) uzná v stejné věci jinak. Dr. Bill táže se přímo: V případě Horákově platí jiná judikatura? Judikatura Nejvyššího soudu v Brně ve věcech civilních vyvolala svého času obecný údiv a pražská advokátní komora Nejvyšší soud ostře a oprávněně kritisovala. Nyní prý nutno litovati, že Nejvyšší soud také v trestních věcech drží se judikatury, která volá po nápravě. Případ Horákův bude prý v historii justice této země temným stínem. Dr. Bill, který v dalších odstavcích ironisuje praksi Nejvyššího soudu, žádá něco, čeho jest se právem obávati.

Nejvyšší soud v Brně k svému prospěchu a k velkému prospěchu čsl. soudnictví vůbec jest na hony vzdálen přepolitisovanému pražskému prostředí. Nejvyššímu soudu jen prospívá, že není v Praze. Na každého člověka, který kdy byl přítomen jednání u kasačního soudu, musela přesvědčivě a s jistým zadostiučiněním působiti naprostá ne-

odvislost a velký odstup od všech zevních politických proudů a štvanic, jimiž jest život v ČSR přímo přecpán. Nedá-li Nejvyšší soud působiti na sebe projevům tisku ať levého nebo pravého, ani schůzím Ligy pro lidská práva, lze v tom viděti jen plus, nikoli minus. Nejvyššímu soudu nesluší zkoumati, zda při porotním líčení byli porotci přesvědčeni o vině či nevině obžalovaného právem či neprávem, neboť přesvědčení poroty, nebylo-li založeno na vadném průvodním řízení soudu, Nejvyšší soud korigovati nemůže. Není to také jeho právem.

Zbývá tedy ještě námitka, proč Nejvyšší soud nezrušil osvobozující rozsudek pražské poroty z moci úřední. Avšak i to jest každému laiku známo, že Nejvyšší soud může zrušiti rozsudek porotního soudu z moci úřední jen tenkrát, je-li to ve prospěch obžalovaného. Ani tato výtka není tudíž odůvodněná. Nejvyšší soud jednal toliko o formálním zmatku § 344 č. 1. tr. ř., poněvadž jiné důvody ve zmateční stížnosti nebyly v neveřejném líčení. Pro veřejné kasační jednání nebylo zákonných předpokladů. Napadat pro tuto věc Nejvyšší soud není oprávněno.

Praha, která soudila desátníka Horáka a která měla dáti spravedlnost matce zabitých ve Velikém Vítězi, opět zklamala. Nyní měli její kousek napraviti nejvyšší soudci v Brně. Nebylo by však lépe, kdyby ti, kteří se dnes pohoršují nad rozhodnutím Nejvyššího soudu, byli lepšími žalobci a právníky u soudu prvé instance? Nejvyšší soud není ve státě pro to, aby napravoval chyby, které učinila obžaloba nebo obhajoba k neprospěchu svých zájmů u soudů nalézacích, nýbrž k tomu, aby dbal toho, aby zákon nebyl porušen nebo aby nebyla žaloba nebo obhajoba zkrácena nalézacím soudem na jejích právech. Tedy: nenaříkejte, že nenapravilo Brno to, co Praha pokazila.

—*at*—

Kdo je to pan Brüning?

Kdybyste se podívali do Brockhausova lexikonu (poslední vydání roku 1929), nenašli byste tam vůbec toho jména. Před třemi lety nebyl muž, který dnes představuje německou republiku, ještě nikdo. Je povoláním soukromý úředník. Byl správcem sirotčince. Na vojně to dotáhl na setníka. Byl dlouho na frontě, v zákopech. Je mu 48 let. Teprve roku 1924 byl zvolen poslancem za katolické centrum, v klubu byl považován za přívržence pravého, nacionalistického křídla strany — protože byl „frontový bojovník". Jako takový byl zvolen předsedou frakce a po rozpadnutí Müllerovy velké koalice, jež mělo na svědomí vedle lidovců právě pravé křídlo Centra, povolán přímo na místo kancléře. Byla to závratná kariéra, za niž prý děkuje jediné té okolnosti, že si při kterési recepci velmi pěkně pohovořil s presidentem Hindenburgem o té vojně. Jisto je, že má jeho naprostou důvěru a nejen politickou, nýbrž osobní, což je arci daleko více. Poměr Hindenburgův k tomuto kancléři je docela zvláštní, přímo otcovský. Vypravuje se, že když loni zajížděl Brüning do východních Prus, půjčil mu Hindenburg svůj vlastní kožich, „poněvadž poznal, jaké jsou tam zimy". Jediné ze spojení s Hindenburgem a s armádou, s presidentem Hindenburgem a s maršálem Hindenburgem, pramení kancléřova síla. Nikdo mu nemůže upřít vlastenectví a statečnost. „Ubohý civilista" by byl v Německu býval již dávno hotov. Hejtmann Brüning má říšskou obranu k disposici. To se ukázalo nejlépe, když v okamžiku téměř úplné opuštěnosti politickými a hospodářskými činiteli, na něž se obracel (při poslední krisi na podzim), přijal generál Frocner ministerstvo vnitra. To je také pravý důvod Hitlerovy legálnosti. A neopustí-li Brüninga Německo, nezradí-li republiku republikáni (z 9. listopadu, republikáni proti své vůli), nestane se Hitler zakladatelem III. říše. Prostředky státní moci jsou spolehlivé, vláda je pevná, národ je rozvrácen.

R. P.

Vzpomínka na senát.

Vzpomínky jsou nevypočitatelné: najednou z čista jasna si vzpomenete na něco, bůhví proč. Tak jsme si najednou vzpomněli na senát. Co dělá tato dobromyslná instituce? Jak se tam asi mají? Zda je tam ještě cítit po chodbách knedlíky se zelím?

Proč si najednou člověk vzpomene na senát, nikdo nevyloží. Tato instituce nemá souvislost s ničím důležitým, co se děje v této zemi, a kdyby se pojednou otevřela země a pohltila ji, nic by se ani o čárku nezměnilo. Nebo dovedete uvésti nějakou událost, na kterou by jednání senátu bývalo mělo vliv? Dlouho a marně byste vzpomínali. Jestliže věci s nějakou institucí jdou právě tak, jako by šly bez ní, právě tak dobře nebo špatně, stejně rychle či pomalu, jestliže instituce, která se zabývá děláním zákonů, k žádnému ze zákonů ani čárku nepřidá ani neubere, jestliže zkrátka za celou svou existenci nic nevykoná, zdá se tím býti dostatečně prokázána zbytečnost této instituce. Čte-li člověk v novinách, že se sešel senát, napadá ho ptáti se, proč se sešel. Zajisté, sešel se proto, že to má předepsáno, ale jaký je v tom vyšší smysl a účel? Co možno od toho očekávati — jakou změnu k lepšímu nebo k horšímu? Z jedenáctileté historie senátu každý ví, že není možno očekávati zhola nic. Tato instituce v ničem ani neprospěje, ani neuškodí. Vyvinula se ve školu politického nicnedělání, jež je vázáno na jisté formality, aby byl vzbuzen dojem činnosti. Senát není více než zrcadlo, ve kterém se obráží každý pohyb poslanecké sněmovny. Máme-li jednu sněmovnu nebo dvě, je naprosto lhostejné pro výsledky. A poněvadž je tomu tak, je to vážná námitka proti tomu, abychom měli sněmovny dvě.

Existence senátu zakládá se na dvou silách: na setrvačnosti a na humánnosti. Máme senát proto, že je předepsáno v ústavě jej míti (ač se žádný z politiků opravdově nezajímá o to, co se tam děje), a máme jej proto, že přidělení senátorského mandátu je nejoblíbenější a nejlacinější (pro stranu nejlacinější) forma politické pense. Strany by jinak zhola nevěděly, kam usaditi své zasloužilé přestárlé. Proto se nikomu nechce tím hýbat.

Stanovisko humánní do značné míry uznáváme. Není možno staré politiky prostě vyhodit na dlažbu. Bylo by to kruté hlavně pro ty, kteří byli poctiví a nic si neušetřili na stará kolena. Ale je nutno pro poskytování pensí vydržovat celou instituci, která si dodává vzezření instituce zákonodárné, ač jí není? Není to i politicky škodlivé, míti parlament, ve kterém zřejmě není nic na práci? Je v senátě několik lidí, kteří by svým významem patřili do poslanecké sněmovny. Bylo by nejlépe je tam poslati, a pro ostatní politiky, kteří toho potřebují, raději za ty peníze, které senát stojí, zařídit nějaké pensijní pojištění, proti němuž by nemohlo býti námitek. Bylo by to lacinější a lépe by to odpovídalo pravému stavu věcí.

—*fp*—

Také v nemocenských pojišťovnách se bude šetřit.

V posledních dnech noviny opět mnoho a rozhořčeně psaly o vysokých nákladech nemocenského pojištění a o potřebě revise platů zaměstnanců sociálních pojišťoven. Podnět k diskusi dal návrh zemědělských senátorů Donáta, Sáblíka a spol. a je hodno zmínky, že vedle tisku stran občanských se vyslovilo pro intensivní zhospodárnění správy sociálního pojištění i České slovo. V této kampani proti pojišťovnám by měla rozhodně jedna věc býti mimo spor; jestliže se snižují příjmy zaměstnancům státním, musí si i úředníci nemocenských a jiných sociálních pojišťoven dát líbit, aby se sáhlo i na jejich požitky, a je samozřejmé, že se ubere nejvíce těm, kteří jsou placeni nejlépe. Nelze zkrátka žádat, aby úsporám ve veřejném hospodářství přinášeli oběti jen státní zaměstnanci. Jak však z psaní denního tisku je nad slunce jasně patrno, běží tu o něco víc než o zavedení pouhých úspor — o očistu osobních poměrů. Jako vždy, předpokládá každá očista něco nezdravého, a to je problém, s kterým bychom se měli in concreto opravdu již jednou vypořádat. Tvrdí se totiž, že vysoké správní náklady, zvláště vysoké platy vyšších úředníků („vrchních proletářů") a drahé stavby vlastních budov pojišťoven („paláců") jsou příčinou mizerie, do níž zabředlo nemocenské pojištění. Podotýkáme k tomu ihned, že se veřejné mínění dopouští v posuzování této skutečnosti zajímavého omylu. Naše noviny nemilují spletitějších hospodářských úvah a rády si zjednodušují pohled na věci, kladouce příčinnou souvislost tam, kam vlastně nepatří. Je pravdou, že naše sociální, a zejména nemocenské pojištění, je na dosti nízkém stupni racionalisace, ale je současně nehoráznou pošetilostí odvozovati z této neekonomie hned těžkou hospodářskou krisi, do níž se dostala většina sociálních ústavů. Její

příčiny leží vesměs zcela jinde. Všimněme si aspoň veličiny prvé. O správních útratách a platech zaměstnanců máme dosti podrobné statistiky, které pro léta 1920—25 sestavilo ministerstvo sociální péče a pro rok 1926 Ústřední soc. pojišťovna. Tyto údaje jsou kalkulovány velmi nízce, správní útraty by podle nich činily na př. v r. 1926 14·44% celkového vydání a průměrný ředitel pojišťovny by měl v témže roce Kč 35.291 ročního příjmu. Kdybychom mohli těmto číslům úplně věřit a předpokládat, že se od r. 1926 příjmy zaměstnanců nemocenských pojišťoven podstatně nezměnily, bylo by zbytečno o věci dále psát a nejlépe doporučit pp. agrárníkům, aby svůj návrh pěkně v tichosti vzali zpět, zaměstnance nemocenských pojišťoven hezky odprosili a děkovali nebi vroucně, že ostuda nebyla větší. Ale — jakkoli tu běží o fakt, vymykající se každému solidnímu průkazu, víme dobře, že ani Pepíček Nohejl by těmto statistikám ve všem nevěřil. I kdyby však platy úředníků byly dvojnásobné, ba i trojnásobné, kdyby bylo postaveno dvakrát tolik paláců nemocenských pojišťoven, nevznikla by tím ještě krise, jak se některé naše věhlasné hlavy domnívají. Krise nemocenského pojištění je jevem daleko složitějším, způsobeným celou serií příčin, a nebylo by snad ani příliš laskavé chtít na každém, aby si jimi lámal hlavu. Nesnáze, vyskytující se v nemocenském pojištění, má na svědomí především všeobecná hospodářská krise, nezaměstnanost, refundační prakse Ústřední sociální pojišťovny, vzrůst požadavků pojištěnců, zhýčkaných více dávkami v době příznivé konjunktury, snížení pojistného zákonem č. 221/24 a pod. Zabývati se jimi patří už odborníkům, a nemůžeme si stěžovati, že by tak nečinili dosti poctivě. (To podotýkáme proto, aby nedošlo snad k nějakému zklamání, až se bude v sociálním pojištění více šetřit a krise nepřestane.) Tím vším nemá býti samozřejmě význam racionalisace v tomto oboru bagatelisován, neboť i tu bude míti značnou hospodářskou cenu. Ale celý problém má ještě jednu, a snad daleko důležitější stránku, které se věnuje málo pozornosti, t. j. mravně výchovnou. Představme si menší nemocenskou pokladnu malého okresního města, která má již statisícový deficit, ale jejíž vedoucí úředník má aspoň 50.000 Kč ročního platu (vypravuje se, že má víc) a třípokojový byt v novostavbě ústavu. Ale stavba pojišťovny ani služné ředitelovo nezavinily finanční krisi, poněvadž stavba byla provedena levně a náklad byl hrazen levným úvěrem; plat svou výší jen pranepatrně by spolupůsobil. Ale pojištěncům bylo čísti vyhlášky o úspornější léčbě, bylo třeba nositi starou nádobku při opakování téhož léku, podrobovati se tuhé disciplině a četným kontrolním opatřením. To je zřejmá nedůslednost a nesolidarita v ekonomii, a není pak ani divu, pomyslí-li si nemyslící mozky třebas i o pojišťovně, jejíž výdaje na dávky již přestoupily přijaté pojistné, že by z pojištění více měli, kdyby pokladna neměla vlastní budovy a pan ředitel měl o 10.000 Kč ročně méně. Platy ředitelů a stavby budov tedy nezpůsobily finanční krise pojištění, ale vedly ke ztrátě důvěry k instituci u širokých vrstev zájemců. Proto je nutno tyto příjmy podrobiti revisi, a bude-li zapotřebí, ještě také v tomto směru snížiti. Nepodaří se to sice zákonem tak primitivně zdělaným, jak navrhuje agrární strana, ale dojíti k tomu musí, a čím dřív, tím lépe. A ovšem bude dobře, bude-li se již čistit, aby se nehladilo, ale drhlo pořádně, a aby byly odstraněny i jiné špíny, vyskytující se v sociálním pojištění, na něž se zapomíná. Zvláště by měla býti co nejpřísněji zakázána nemravná kumulace různých placených funkcí, vykonávaných namnoze i v úředních hodinách, započítávání let z jiného povolání do služby u pojišťovny a opravdu velmi nemravné pensionování mladých a zdravých vedoucích úředníků, kteří rádi odcházejí na odpočinek, zvýší-li se jim krátce před odchodem do výslužby plat i pense, a kteří se pak věnují s chutí jinému povolání.

JUC. F. Potužil.

Elektrisace.

Podle zpráv některých listů má býti zastavena elektrisace pražských nádraží a nejbližšího pražského okolí. Byla by tedy tato elektrisace zastavena dříve, než lidé jezdící vlakem z Prahy poznali její výhody. Poznali až dosud její nevýhody. Doprava se nezrychlila, pražská nádraží nebyla zbavena kouře; elektrické lokomotivy jakoby bezradně pojížděly na pražských nádražích, jako by nevěděly, kudy kam. Tato elektrisace pražských nádraží stála hodně milionů; proto prostý občan jedoucí vlakem by nepochopil, kdyby se řeklo: pokus, počátek se nezdařil, necháme toho. Nepochopil by to už proto, že jinde po dlouhých tratích jezdí elektrické vlaky. Prostý člověk má příliš velkou důvěru k technice a elektřině, aby mohl pochopit, že elektrisace železnic musí ztroskotat právě u smíchovského nádraží. Lidé mají k technice, k jejím možnostem větší důvěru než k lidem; budou proto hledati chyby v lidech, zůstane-li elektrisace v okolí pražském torsem. Mluví se o století elektrisace; spadá-li do této doby nezdar elektrisace drah v pražském okolí, pak každý za tím slyší něco skřípat.

V. G.

POLITIKA

Otto Rádl:

Mladá generace „Přítomnosti"?

1830 a něco.

Zatím co otcové a bratři byli ve válce, vyrůstala doma, vedle neklidných matek, generace ohnivá, bledá, nervosní. Byli počati v dobách císařství, která připravovala bitvy, a vyrůstali ve školách za rachotu bubnů; tisíce dětí se dívalo na sebe temnými pohledy, a když zkoušely své svaly, cítily, že jsou slabé. Občas se objevili jejich otcové, znavení válkami, vyzvedli je na svá prsa oděná uniformami, pak je postavili zase na zemi a odjížděli. Jediný člověk nežil tehdy v Evropě svým plným životem; každý se alespoň snažil načerpati do plic vzduchu, který jiní již vydýchali.

Nikdy nebylo tolik bezesných nocí, jako v době oněch lidí; nikdy jste neviděli takové zástupy zoufalých matek skloněných nad domy měst; nikdy se nerozkládalo takové ticho kolem těch, kteří mluvili o smrti.

*

Nemůžeme docela věrně opakovati o sobě slova, která řekl o své generaci před sto lety mladý chlapec, který byl poeticky nadán a méně nadán pro život; snílek, lehce vzrušený, vždycky dojatý a vášnivě sdílný, takže rychle musil vyprávěti důvod svého nadšení, nejraději v nějaké lehké formě, poněvadž nemiloval přílišně práci; vášnivý, nezkrotný, ochotný ke každé pošetilosti, smyslný a mající zálibu pro sensaci buď vtipné anebo aspoň silné nemravnosti (nevěříte-li v „*Gamiani*", nechť vás uspokojí alespoň s „*Contes d'Espagne et d'Italie*"); a při tom byl dětsky rozmazlený, sensitivní, prudký a nestálý, miloval nejkrásnější slova a prožíval podivnou erotickou historii s robustní a snaživou paní spolehlivých názorů a matrimoniální svědomitosti, paní, jíž pověsil jeden německý filosof na krk medailonek „dojné krávy romantismu" (což je tak nechutné, jak umí být jen pravda).

1930 a něco.

Nemůžeme opakovati dnes docela tato slova populárního románu, která jsem s nenápadnými deformacemi přeložil a přiblížil vašemu vkusu — a mysliti při tom na kterousi neujasněnou a ještě vůbec přesně neformulovanou generaci dneška, asi přibližně stejně starou, jak byla generace oněch romantických mladých lidí *Mussetových* ve chvíli, kdy psal svou sentimentální, špatně stavěnou, místy afektovanou a zase strašně upřímnou knížku s titulem „*Zpověď dítěte svého věku*", která je při tom všem jedna z nejhezčích knížek svého věku.

Ale přece mi vytanul onen citát z roku 1836 na mysli, když jsem četl minulý týden v tomto listě vážná slova politika a pedagoga:

„Poohlédněte se však kolem, jak studentstvo myslí, jak žije, jak studuje, jak a co čte, jak se projevuje tiskem jeho vtip a žert, jak se studentstvo baví, vy to víte lépe nežli já, a posuďte sami, je-li vše na dobré cestě. A přece budou kdysi vaše mozky a srdce duchem národa, až na vás přijde řada."

Vzpomněl jsem při tomto oslovení, v němž jsem „studentstvem" rozuměl (jistě v intencích autora) všechny nás, kterým není ještě třicet let, všechny nás, kteří nemáme ještě dojem, že už jsme dostudovali, třebaže jsme si už přinesli ze svých fakult své diplomy, všechny nás, kteří jsme po přečtení Englišovy řeči cítili jasně, že se tady jedná o něco pro nás nesmírně závažného, o něco nám blízkého, o čem naši politikové nikdy nemluvívají a o čem jsme nepromluvili dosud ani my sami.

Engliš tu prostě apeluje na něco, co by bylo možno nazvati „generačním uvědomením" nás, mladých lidí. A tu se jistě leckomu z nás zdálo vhodným, neodvolati se snad doslovně na ono „vy to víte lépe nežli já", nýbrž alespoň na to, co my vidíme s druhé strany a jinak a co doplňuje obraz těch, kterým byl adresován proslov „Studentstvo a politika". To jest: my a politika.

Děti svého věku.

Kdybychom zpovzdáli jednoho půlstoletí mohli podniknouti analysu růžových zahrad naší poesie, kdybychom sledovali její ikarské lety i její plavby na lodích, které dovážejí banány a kakaová zrna — našli bychom v ní patrně nesporně jasně viditelné kořeny velkého hnutí evropského romantismu z první půle XX. století. Dnes však ještě musíme mluviti se zábavnou ironií tam, kde pan Alfred de Musset již směl zazvučeti čistým pathosem, i není nám možno překročiti na tak daleko požadavky dobrého tónu, abychom vedli paralelu k úvodnímu citátu a ukázali, že i vnější osudy mladých lidí po 1930 mají leccos obdobného s osudy chlapců z let třicátých minulého století. Musíme tudíž tuto malou práci přenechati všem vám, jež starší autoři, kteří rádi přeháněli, nazývali soudnými čtenáři. Prosíme vás, abyste nám prominuli některé poetické obraty onoho odstavce, které jest přičísti na vrub onoho enfant terrible francouzského romantismu, a abyste se snažili pochopiti z podobné osudové i morální konstelace některé podobné duševní rysy dnešní mládeže.

Poněvadž je nošením jehličí do lesa objevovati u nás ještě jednu generaci; poněvadž je to předem věcí nesympatickou, konstruovati zase nějakou novou třídní domýšlivost několika tak-a-tak-starých proti všem o-něco-jinak-starým; a také věcí matoucí běžný pořádek, a eventuelně i zneklidňující v době, se kterou zacházejí všichni její lékaři jako se souchotinářem dva dny před smrtí — spěchal bych do nějakých nových výkladů generačních se stejnou ochotou, s jakou leze kočka do louže.

Činím-li tak přece, přese všechnu nevděčnost a nepopulárnost takového podnikání, svaluji vinu této debaty nejen na proslov k mládeži z minulého čísla, nýbrž i na zkušenost několika lidí, s níž jsem se v těchto dnech setkal, a také na několik fakt, která bezpečně karakterisují náš veřejný život.

Old boys se drží nehty.

Náš veřejný život dělají starší páni. Před nedávnem jsem mluvil s mladým mužem z venkovského města, který pracuje ve svém prostředí v osvětovém kroužku spolu s mnoha lidmi svého věku, (rozumí jim a zná jejich nazírání), a ten mi řekl: „U nás dělají všecko dědkové. Kdyby všichni tihle starouši, kteří se tak křečovitě drží svých posic, udělali jednou v kterékoli z politických stran trochu místa ze svých lidí mladším mozkům a mladým energiím, musili by fašisté i šejdristé hledat své přívržence s lucernou ve dne. Poněvadž bychom všichni stáli za těmi mladými. K těm omšelým máme moc daleko." Řekl to tak nějak doslovně. Byl to příslušník veliké státotvorné strany. A to, co vyprávěl o příslušnících dorostu všech politických stran ve svém městě, mělo cosi revolučního, o čem se bohužel mluvívá nesmírně málo nahlas.

A o tři dny později jsem se potkal ve společenském prostředí s bohatým pánem, který je také ještě mlád, který mnoho peněz zdědil a mnoho jich sám vydělal, jsa velice energickým a plánovitým podnikatelem. A ten pravil ze své solidní konservativnosti téměř naprosto totéž. Pozoruje s obavou jak veliká distance je už dnes mezi těmi, kteří bezpečně drží všechna vůdcovství a všechna zadní místa, a těmi, kteří vyrůstají dosud naprosto bez vlivu. Je mezi nimi rozdíl věku a propast v smýšlení. Nemají mezi sebou naprosto žádného kontaktu. Nikde se dnes staří páni nestarají o dorost, a i když se snaží, nedosáhnou již až k němu. A tu řekl onen pán věc, která v bizarním kontaktu k celému okolí zněla opět zcela revolučně: „Naši staří páni nevědí, že jednoho dne budou všichni najednou mrtví. A na jejich místa přijdou docela jiní. Docela rozdílní, kteří povedou naprosto jinam. Mluvil jsem o tom již se mnoha politiky ale všichni krčí jen rameny. Až přestanou krčit rameny, budou se tvářit nesmírně překvapeně. Budou mít o tuhle věc nesmírný zájem, který měli mít už o deset let dřív."

Mladí jdou stranou.

Obraz smýšlení našich mladých lidí není však tak studeně střízlivý a věcný, jako byl Englišův proslov, a naše pochybnosti nejsou jen toho druhu, jak je vyslovil autor. Vidí náš problém v nezacelenosti onoho ideového švu, jejž představuje vývojové navázání názorů lidí vyrostlých v novém státu na dědictví otců, kteří vyrostli v Rakousku, vidí rozpor staré generace zvyklé negaci a úsilí nové generace podrobované autoritám, jež není již ochotna uznávati. To vše jsou postřehy dobré a zásadní. Ale nechávají stranou tři nejkarakterističtější znaky nové generace, kterých bude třeba si podrobně povšimnouti.

Především je to faktické odstavení mladých lidí z praktické politiky a také *nezájem* nejinteligentnějších a nejhodnotnějších jednotlivců o otázky politické, jejich skepse a ironický poměr k politické aktivitě. Pak nový typ internacionálně eklektické kultury našich mladých lidí, která naprosto nemá oné národní base a oněch stálých národnostních ohledů, jež vyznačovaly u nás všechen poměr ke vzdělanosti za posledních sto let, v době 1820—1920. A konečně epikurejsky flegmatický způsob života, se svou amorálností a s novými formacemi spolužití obou pohlaví, sexuelně se volně vyžívajících téměř bez jakékoli překážky.

To všechno jsou rysy, které společně s věčnou kontradikcí stáří a mládí a s věčným protikladem generací po sobě nastupujících oddělují daleko od sebe otce s jejich zálibou pro přepolitisovanost a s jejich myšlením „podle

politického klíče" a synů, kteří na vážnou politiku kašlou, ledaže přinášela trochu sensace; mezi otci s knihovnou českých klasiků a přísného výběru uznaných jmen cizích a syny rostoucími v apatii k české literatuře, která je většinou up to date; a konečně mezi otci, kteří vyrostli v měšťanské střídmosti a střízlivosti s alespoň pro foro zastávaným idealismem ve věcech lásky, a syny, jejichž ideály formuluje trojice kino-bar-tramping, jejichž erotický život je vyřízen hladce a bez problémů snadno přístupnou možností pohlavního styku a jejichž životnímu stilu odpovídá nejvíce forma „Kanadského žertíku", nad nímž si leckterý táta dobré vůle může hlavu rozlámati, co je na tom vlastně směšného nebo vtipného.

Zády k politice.

Myslím, že těchto synů v politice nenaleznete.

Neznám alespoň nikoho z poslanců, který by vykazoval nejnižší zákonnou hranici věkovou a byl někdy mužným slovem, statečným postřehem anebo třeba jen podivuhodným kouskem řečnické kultury ohromil sněmovnu. Neslyšel jsem u žádné strany o nikom z pětadvacetiletých ani z třicetiletých, kterého by organisace vysílala na své projevy, aby tam strhoval mladé mysli svou obratností i vahou své osobitosti. Nečetl jsem v žádném listě politické úvodníky nebo formulace zásadních názorů, psané někým z nejmladších, by svou bystrostí, řízným vtipem a briem své stilistické pohotovosti prolomil strašlivé pedantství a strašlivou nudu našich žurnálů.

Buď se mladí lidé na tomto poli u nás kupředu nedostanou pro vlastní nezájem nebo je nikdo do prvních řad nepustí. O tom by nás mohly poučiti jen konkretní případy. Pravděpodobně tu překáží obojí. Politicka činnost je v dobách věčných kompromisů, jako jsou nynější, podnikáním strašně neefektním i nezajímavým, takže nemá mnoho schopnosti přitahovati a získávati si mladé lidi, dychtivé veřejné činnosti.

Jisto je však i to, že dnes jsme do úplného ústraní od politiky také pevně zatlačeni, ať už chceme, či nechceme. Se všech stromů činnosti máme trhati, jen se stromu politického nikoli. O všech oborech lidských kumštů a výplodů smíme psáti dobře či špatně a přemýšleti chladně či temperamentně, jak nám naše stilistická schopnost dovoluje, jen o naší moudrost politickou se nás nikdo neprosí.

Proto máme k politice týž poměr, jako k dámě, které jsme nebyli představeni. Tu se člověk spoléhá zprvu na dobré vychování druhých, kteří by měli tento akt zdvořilosti provésti. Ale jen tak dlouho, dokud ho čekání neomrzí a dokud se nepředstaví sám. I když je to trochu v rozporu s přísně dobrým tónem. Ledaže by ten dobrý muž, k němuž jsme přirovnali sebe, řešil svůj poměr k oné cizí paní, k níž byla připodobněna naše politika, tím způsobem, že vstane a odejde, že se na ni vykašle, jak se nevychovaně říká.

Kterézto vazby většina našich mladých lidí užívá o svém vztahu k politice.

Nač se ale nevykašlou?

Jazz band a ňadra snědé divošky.

Snad se ztrácíme všichni mladí v nějakém neurčitém romantismu. Trháme květinky podél cesty a zakládáme si herbáře, jak říká přísně Peroutka. Jsme diletanti, potulující se po literaturách a kulturách. Ve volbě těchto zálib ovšem rozhoduje také rozdíl temperamentu. Proto leckdo z nás dává přednost tomu, ponechati literatury i kultury národnímu museu a volí raději ztráceti se tam, čemu říká život.

Tenhle vášnivý život generace je však zase nějak neskutečně romantický. Člověk našich let, který se na sto procent dohodl s *Van der Veldem* o poměru ke svému děvčeti, jenž si myslí, že myslí racionelně, a že se docela chladně vypořádal se střízlivostí své logické a nefantastické doby — není přece jen tak docela oproštěn ode všeho, co jiní ve svých rozevlátých stoletích nazývali „mal du siècle" a jeho vnitřní struktura není přece jen tak jednoduchá a zdravá, jak si snaží namluviti ve svém věku sportovních rekordů.Pohlédnete-li na hrdinu naší doby, vidíte, že se vášnivě upíjí na třech lihovinách.

Předně na coctailu kina, s jeho pestrou nevázaností a strakatou zábavností, po druhé na coctailu nočních lokálů, s jejich sladkým spleenem a sladkou nudou jejich oderotičtění — po třetí na coctailu exotismu v kapesním vydání, ve formě trampingu, táboření, kanoí a havajských guitarr. To jsou tři formy života těch z mladé generace, které netrápí intelektuelní žízeň a kteří nestůní zlem kosmopolitického eklekticismu kulturního, tři formy stejně diletantské, lživé a dekadentní.

Trojí projev útěku od reality, tři sladké lži stejně příjemně neskutečné. Ke všem z nich, ke kinu, k baru i k trampingu, zní tyhle hříšně nemocné melodie táhlé jazzové hudby, která ve svém stále toužnějším tangu nám nalhává iluse strašlivých vášní, a která nám ve své rumbě destiluje primitivnost divošských melodií, skřeků, které skrývá bush, při taktu nekonečné monotonie neúnavného rytmu chřestačky. A zatím můžeme býti klidně rozloženi v nerušeně nečinném pohodlí uprostřed racionálního nábytku, důmyslných chromovaných ocelových trubic spojených elastickou látkou v nejjednodušší tvary novodobých „přístrojů na sezení", které jsou vám k disposici také v kinu, v baru i ve stanu při campingu, a můžeme se zkolébávati visemi banánových ostrovů s divoškami malých a tuhých ňader, s věčně sladkou nečinností a s tak příjemným zapomenutím všeho nepříjemně banálního dneška.

Ale pro boha, to není všechno, to je jen část nás. To je jen jedna naše tvář. Ta, která je viditelná. Tu, kterou od nás chcete viděti.

Druhá tvář.

Dotkl jsem se několika typických povahových rysů a některých vnějších podmínek života mladých lidí těchhle dob. Nás tu zajímají jen politické důsledky z toho všeho plynoucí, poněvadž také Englišův apel k politickému zájmu studentstva a mládeže byl podnětem této diskuse. A chtěl jsem současně při rozpravě o poměru mladé inteligence k politice vymeziti i poměr mladé inteligence k tomuto především politickému listu, vysloviti, co v „Přítomnosti" hledáme a co od ní čekáme, ne snad vyznávati jí oddaně lásku. Poněvadž „Přítomnost" znamená určitý kulturní názor.

Především tím, že nepředstavuje žádnou politickou stranu. Že nemá hmotných zájmů a nemá praktických interesů. Že může (a že by měla) vždycky zastávati ideu. Že nepotřebuje (a že by neměla) nikomu jen prostě přihrávati a přitakávati z kamarádství. „Přítomnost" si může dovoliti býti inteligentní ve všech otázkách: žádný příslušník žádné politické strany si tohle nemůže integrálně dovolit. Poněvadž již dávno všecky politické strany u nás znají jen otázky mocenské, personální a hmotně praktické a u žádné nerozhoduje idea. V tomhle smyslu u nás „Přítomnost" již

často byla jedinou ideovou baštou, stojící nad politickým interesem.

„Přítomnost" se stala výrazem smýšlení inteligence, která toužila po svém foru, na němž by každý projev a každé gesto nebyly zapřaženy do jha politické oportunity té či jiné strany. Poněvadž inteligentní člověk prostě vitálně potřebuje místo, kde je možno volně oddechnouti, poněvadž svoboda kritiky je nejpodstatnějším znakem hominum, qui intellegunt, lidí, kteří vnímají rozumem, nejen smysly, kteří poznávají, chápou, rozumějí, kteří ví a myslí. Toto forum volné diskuse, které by mělo býti zachováno s přísnou důsledností (bez oněch replik ve formě třídní důtky těm, kteří oponují), zajišťuje „Přítomnosti" její zvláštní postavení i největší sympatie jejích čtenářů. Tento pozdní liberalism, který prošel školou moderního socialismu, se svou ideovou tolerantností a svým věcným klidem. Tato mentalita klubu lidí s dobrým vychováním, který popřává místo členům jakéhokoli politického smýšlení, pokud přizpůsobí své mravy klubovním statutům

Pro tohle pro všechno může míti „Přítomnost" ony sympatie, kterých nemá jiný list.

Mladá generace „Přítomnosti"?

Zdá se mi, že to, co jsem nazval „mladou generací Přítomnosti" již existuje v celé určitosti. Přesvědčil jsem se o tom nesčetněkrát, když jsem někoho z lidí svého věku, před nímž na stolku ležel sešit ve světle žlutých deskách, někde ve vlaku oslovil; anebo když se totéž stalo mně. Všímal jsem si toho, v čem nás „Přítomnost" spojuje.

Poněvadž nás mnoho s ní vyrůstalo. S její kultivovaností a s jejím anglickým smyslem pro dobrý tón. Poněvadž nás její vtip získával a její suchý humor zajišťoval vždycky možnost společnosti slušných lidí ve chvílích, kdy se naší politikové začínali dunivě bíti v prsa a naše žurnály vyčerpávati chutné střely ze svých titulkových arsenálů. Poněvadž jsme se v ní učili, co je to styl, a poněvadž formálně pro nás ve svých nejlepších statích nám vždycky ukazovala, co je to psáti (což nás jindy také učil onen skvělý fanatik Kraus, žonglérský eskamotér Kerr, stejně jako nám ukazoval krásu bohatství jazyka Šalda a Čapek, kouzlo jeho boží prostoty a jasnosti). Poněvadž nás přesvědčovala v téhle době, která uprostřed mezi reportérskou češtinou novin a strašným pajazykem překladové literatury ztratila všechen smysl pro řeč — že tenhle jazyk českého národa (národa, jemuž pánbůh kromě téhle zázračné přízně, s krásou vždycky skrblil) je řečí podivuhodnou ve svých schopnostech, mrštnou a podvolující se přesně všem ohybům myšlenky, jasnou ve své přesnosti a nedočerpatelně pružnou ve své schopnosti vtipu, uhlazenosti, elegance i pádnosti, síly i něhy. (A to není nejmenší předností, již nám přinášel vždycky tento list, a jazyk mnohých příspěvků „Přítomnosti" jistě bude podkladem leckteré kapitoly studie o vývoji moderního slohu politické studie, duchaplné essaye i lehké causerie.)

A vytvářila-li si „Přítomnost" svou mladou generaci v rozsahu svých stránek, vyrůstá i strana jejích mladých lidí mezi jejími čtenáři. Poněvadž každý list širokého rozsahu, jehož trvání se blíží již desátému roku, může existovati jen potud, pokud vyslovuje mínění určité skupiny lidí, takže každý čtenář, který se k časopisu opětovně vrací, jej současně i spoluřídí a určuje jeho obsah.

Co se nám líbí a nelíbí.

Debatoval jsem v těchto dnech o těchhle otázkách s mladými lidmi. Co chceme od svého listu? Aby s námi formuloval naši generaci jinou, než byli romantičtí anemikové mussetovského citátu z r. 1830 a něco o generaci rozdílnou od ideálu barového i trampského.

„Přítomnost" pro nás znamená příslušenství ke straně kulturní a ideové. O mnoho víc než stranu politickou. Proto k ní máme i svá přání. Cituje-li loyálně to, s čím souhlasí v listech a projevech politických odpůrců, nesmí se schovávat a mlčeti tam, kde by si její slova třeba s radostí ocitovaly i listy nepřátelské, kdykoli se jedná o vytčení chyb našim přátelům.

Ne oposici stůj co stůj, ale někdy i odhodlanost k oposici proti vlastním řadám. Poněvadž tahle vlastnost svobodné kritiky i ve vlastní neprospěch je nejkrásnější a nejsympatičtější chybou onoho opovrhovaného intelektualismu, bez kterého to přece jen nejde s místa.

Budiž, politiku neefektní. Spokojíme se s docela švýcarskou střízlivostí gest našich vlád. Chceme však nazývati věci jejich pravými jmény a má-li kdo souchotiny, chceme slyšeti i trochu pesimimistického sarkasmu, říká-li pravdu, místo aby se na nás žvastaví optimisté ze zásady nekonečně usmívali z důvodů politické oportunity. Stále se nám nalévá jen obezřetně dietní strava. Poněvadž máme nervy v pořádku, sneseme mužné slovo.

Znamená to, že chceme slyšeti i odhodlanost pathosu, jsou-li v sázce lidská a demokratická práva. I když tahle práva patřila „jen komunistovi".

Stane-li se kdy, že utrpí někde batalion četníků hozeným kamenem čtyři lehké oděrky na prstech, a naloží-li pak svou střelnou zbraní takovým způsobem, že ušetří deseti lidem, kteří ráno pokojně vstali, práci se svlékáním na večer do postele — pak se nám líbí, nazve-li se tenhle způsob vládnutí chlapsky věrným jménem. Poněvadž nás nejvtipnější stylistická ekvilibristika nedostane přes tuhle horkou kaši. A nechává po sobě po každé jeden nový nezdravý komplex.

A mluví-li se o vojácích, nemůže nám býti sympatickým, máme-li se tvářiti tak, jako bychom věřili, že strojní pušky a děla jsou určeny na hubení potkanů v pražských kanálech. Mělo by se říkati nahlas, že každý stát, který má vojáky, je militaristický. Poněvadž všecky války světa dosud vznikly vždycky jen z tak zvaných „obranných armád", pěstovaných výhradně za účelem bezpečnosti.

Zavírati pacifisty za mříže se nám také nezdá o nic imposantnějším než páliti čarodejnice. Ono nesmírně taktní přivírání očí, je-li řeč o kterékoli formě censury, se nijak neliší od správní taktiky paní domu, která se omezuje na shovívavé přehlížení fakta, že má v bytě štěnice. Nemůže nám imponovati, ať k tomu udělá gesto jakékoli.

Co chceme od Přítomnosti znamená energické mládí uprostřed pohodlného a stárnoucího systému. Ne radikalismus pro podívanou ulice, nýbrž poctivost ve volbě slov kdykoli se vyprodávají poslední zbytky demokracie a nahrazují se machou pohodlného umění vládnouti. Chceme míti právo říci si nahlas i to, že nemáme už mnoho svobody nazbyt a že nás nenaplňuje radostí, je-li toho denně více, o čemž se volně mluviti nesmí, nežli smí.

To všechno se mi zdá smyslem hesla o mladé generaci „Přítomnosti". Inteligence je kritika. Oč běží: o možnost inteligentní kritiky beze všech překážek.

ŽIVOT A INSTITUCE

Jaroslav Kallab:

Potírání úplatkářství.

Diskuse o případech politických úplatků obrátila zase pozornost k otázce úplatkářství vůbec. Nezdá se, že by zvláštní zákon o úplatkářství, vydaný v r. 1924, jímž předpisy platného trestního práva byly značně rozšířeny, byl se setkal s patrnějším úspěchem. Šuška se někdy hodně hlasitě o rozsahu tohoto zla, uvádějí se vžité prý praktiky, ale positivnější údaje, z nichž by bylo lze souditi o tom, v jakých formách se u nás úplatkářství vyskytuje, které odvětví státní správy a do jaké míry jsou tímto zlem zasaženy, chybí naprosto. Příčina toho je hlavně v důkazních obtížích. Úplatky se dávají a přijímají mezi čtyřma očima, také písemné důkazy zpravidla chybí, a oba účastníci mají stejný zájem na tom, aby věc zůstala utajena, poněvadž oba jsou přibližně stejně trestní. Proto se v odborných kruzích setkáváme s míněním, že z nejúčinnějších prostředků na potírání úplatkářství by bylo, zaručiti beztrestnost tomu, kdo podplacení prozradí dříve, než vyjde jinak najevo. Je to, abychom užili odborného termínu, rozšíření instituce t. zv. účinné lítosti na tento delikt, instituce, kterou již u některých deliktů, jako při úkladech o republiku, při vojenské zradě a v jiné formě při krádeži a zpronevěře, při souboji, naše právo zná.

Třeba by tato myšlenka na první pohled se zamlouvala, mám za to, že uskutečnění její by nejen zklamalo ve svých účincích, nýbrž by přineslo s sebou jiná zla.

Především pochybuji, že by právě při úplatkářství byl slib beztrestnosti dostatečným podnětem k prozrazení činu. Jest ovšem forma podplácení, kde by bylo snad možno počítati s vyzrazením činu. Je to t. zv. braní darů ve věcech úředních, jehož se dopouští úředník, který při správě spravedlnosti, při propůjčování služeb, nebo při rozhodování o veřejných věcech úřad svůj sice podle povinnosti koná, avšak aby ho konal, dar přijme. Tyto případy však můžeme pominouti, jednak poněvadž jsou velmi řídké, jednak poněvadž tu čin podplácejícího beztak není trestný, takže by již nyní se nevydával risiku, kdyby věc udal.

Skutečně praktické jsou vlastně jen ty případy, kde podplácejícímu jde o nějakou zvláštní osobní výhodu, a kde podplácený, aby tuto výhodu mohl poskytnouti, musí porušiti zákon nebo aspoň se zpronevěřiti svým povinnostem. K odpovědi na otázku, zda slib beztrestnosti bude dostatečnou pobídkou k vyzrazení, jest třeba si uvědomiti, v jakých formách se toto podplácení děje. Jde zde o řadu odrůd, z nichž poměrně nejnevinnější je forma zpropitného dávaného zvlášť nižším orgánům za projevenou ochotu. Těžší jsou již případy, kdy podplácení vystupuje ve formě daru manželce neb členu rodiny podplaceného, při čemž se předstírá nepravý podnět daru. Ještě těžší jsou pak případy darů bez výslovné dohody, na př. obálka s penězi „zapomenutá" po intervenci na stolku referentově. Pak teprve přijdou případy skutečné dohody buď o jednotlivém úkonu nebo dokonce o trvalém obchodním spojení, jakési společenské smlouvy, při nichž úředník za podíl na zisku vnáší do podniku svůj úřední vliv. Nejnebezpečnější jsou pak případy, kdy podplácení se tak zahnízdí, že strana ví, že bez daru přesahujícího určitou mez, bez „provise", vůbec nemá naděje na příznivé vyřízení, a kde na odepření obvyklého daru ostatní úředníci hledí jako na nedostatek smyslu pro kolegialitu, na opovržení hodné „šplhounství".

Otázka nyní jest, jaké motivy mohou v těchto tak různých případech vésti k vyzrazení, a zda jest pravděpodobno, že naděje na beztrestnost by mezi nimi měla významnější úlohu.

V prvních případech (zpropitné, dar rodině, zapomenutá obálka) vydává se již dnes podplácející nebezpečí, že dar nebude přijat a že podarovaný učiní oznámení. Kdyby v těchto případech se odhodlal k vyzrazení, vydával by se nebezpečí, že podplácený již před ním učinil oznámení, takže by svým udáním jen poskytl důkaz proti sobě, kdežto neučiní-li oznámení, může vždy počítati s možností, že přes oznámení podplaceným učiněné se nepodaří důkaz proti němu. Při známých obtížích důkazních při těchto deliktech je pro podplácejícího v těchto případech vždy mlčení méně riskantní, než prozrazení činu.

V případech, kdy došlo k dohodě, jsou zase myslitelny dva případy: Buď si podplácející uvědomí nebezpečí svého podnikání dříve, než došlo k rozhodnutí, o něž mu jde. Tu by vyzrazením se vzdal nejen svého daru, nýrž i prospěchu, kterého chtěl podplácením dosíci. Poněvadž pak i dojde-li k trestnímu řízení, jest při obtížích důkazních odsouzení jen možné, kdežto tato ztráta je v případě udání jistá, pochybuji, že by se k němu odhodlal, i kdyby mu za ně zákon sliboval beztrestnost. Nebo vyčká s vyzrazením až do rozhodnutí věci. Dopadne-li rozhodnutí v jeho prospěch, sotva se odhodlá k tomu, aby vyzrazením se vzdal výhody úplatkem získané. Jen dopadne-li rozhodnutí v jeho neprospěch, je větší pravděpodobnost, že maje sám zaručenu beztrestnost, učiní na úředníka ze msty udání. Privilegovati však beztrestností tyto případy bylo by v příliš jasném rozporu s mravním cítěním. Poněvadž tu jde prakticky téměř o jediné případy, kdy slib beztrestnosti by častěji nabádal k prozrazení, pochybuji, že by zákon, který by poskytoval za vyzrazení podplácení beztrestnost, splnil ty cíle, pro něž byl vydán. Ano právě možnost, že zákona bude zneužíváno takovýmito desperady, kteří již nemají co ztratiti, jako nástroje msty proti úředníkům, kteří sice v okamžitém poblouzení se dali svésti k přijetí daru, kteří však, když došlo k rozhodování, si přece uložili jakousi aspoň reservu, mluvila by proti této instituci, i kdyby snad v jiných případech mohla míti účinky blahodárné.

Pokud jde o vyzrazení se strany podarovaného, dlužno uvážiti, že v případech vpředu uvedených (zpropitné, dar rodině, zapomenutá obálka) má již dnes možnost včasným udáním dosíci beztrestnosti. Přijal-li jednou dar nebo slib, je málo pravděpodobno, že se ještě odhodlá k prozrazení. Uváží, že pokud bude o věci mlčet, je při důkazních obtížích i v případě, že by došlo k trestnímu procesu, odsouzení jen možné, kdežto přiznal-li se k braní darů, tu i ujde-li snad trestu, bude jeho úřední i společenské postavení vážně kompromitováno. Ostatně při nejnebezpečnějších formách podplácení, při trvalém obchodním spojení je pravděpodobnost vyzrazení tím menší, čím větší je možnost, že z tohoto spojení poplynou výhody i v budoucnosti, což vyzrazením by bylo navždy zmařeno.

Obávám se však, že v případě, že by instituce t. zv. účinné lítosti byla při podplácení zavedena, by byla škoda z ní plynoucí větší, než problematický prospěch snazšího objevení činu. Především třeba uvážiti, jak bylo již nahoře naznačeno, že by této instituce asi užívala v přední řadě individua již úplně ztracená. Tím by trpěla důvěra v trestní spravedlnost, poněvadž individua mravně výše stojící by v případě, že by čin přece byl vyzrazen, byla trestána, kdežto lidé mravně mnohem horší by trestu ušli. Individuum, jež nemajíc co ztratiti, by svedlo řádného úředníka, by ještě triumfovalo, kdyby svou bezcharakternost korunovalo zradou svého partnera. A opačně úředník, jenž podryl důvěru ve státní správu tím, že se pustil v jednání o úplatek, by proti chudákovi, jenž mu přinesl své poslední úspory, byl ve výhodě, poněvadž včasným prozrazením by jej ještě k tomu dostal do kriminálu, sám ucházeje přiměřenému trestu. Tak by instituce „účinné lítosti" při těchto deliktech vedla ke zjevům tak odporným se stanoviska mravního, že by veřejnost těžko chápala tento rozpor mezi právem a mravností.

Snad ještě větší jest však nebezpečí další: Úředník, jenž se dal svésti, by věděl, že jest zcela v rukou svého partnera, takže by se ještě více snažil mu vyhovět, než nyní, kdy ví, že ten, jenž jej podplatil, nemůže ničeho proti němu podniknouti, když jej zklame. Naopak zvrhlý úředník by mohl hrozby vyzrazením užíti jako nátlaku na podplatitele, aby stále zvyšoval svůj dar. V obou případech by hrozba „účinnou lítostí" byla velmi vydatným prostředkem k vydírání, což rovněž by nepřispělo k zvýšení vážnosti trestního práva. Konečně i s tím dlužno počítati, že právě slib beztrestnosti v případě udání by mohl býti podnětem ke křivým obviněním úředníka z braní úplatků, dovede-li jen udavač šikovným nastrojením věci obeplouti úskalí křivého udání.

I s tím třeba počítati, že instituce „účinné lítosti" je pro lehkomyslná individua vždy prostředkem k utlumení výčitek svědomí. I podplácející i podplacený si při určité dávce lehkomyslnosti řeknou, že se nic nestalo, dokud ještě mají možnost udáním věci vyzouti se z trestnosti; odhodlají se pak k činu spíše než nyní, kdy vědí, že jakmile čin je dokonán, není tu zadních dvířek vedoucích zpět k beztrestnosti a tím k zachovalosti.

Také se nesmějí podceňovati legislativně technické obtíže věci. Jisto jest, že k beztrestnosti by nemohlo stačiti vyzrazení partnera, že i udavač by musil vydati všechen užitek z podplácení získaný. To bude snadné u podplaceného, jak však zjistiti tento užitek z činu vyplynuvší u podplatitele? Buď by bylo třeba provésti za tím cílem trestní řízení přece, tedy značně omeziti výhodu beztrestnosti — často bývá v takových věcech veřejné projednávání věci pro zúčastněného krutější, než sám trest — nebo spokojiti se jen přibližným zjištěním tohoto prospěchu, tedy poskytnouti další výhodu tomu, kdo je prohnanější a tedy nebezpečnější. Druhá obtížná otázka by byla, co stanoviti právem, kdyby oba partneři cítíce pod sebou nejistou půdu, udali čin současně, po případě ve společném podání. Povoliti beztrestnost oběma znamenalo by mocné lakadlo k podplácení, poněvadž oba zúčastnění by žili v přesvědčení, že ještě i v nejhorším případě mají svou beztrestnost v rukou. Odepříti beztrestnost v tomto případě by bylo příliš křiklavým důkazem, že zákonodárci tu nejde o odpuštění hříšníku pokání činícímu, nýbrž o prémii na udavačství.

Ostatně mám za to, že prostředky k účinnému potírání úplatkářství by bylo spíše hledati v oboru správních reforem, než v oboru jakékoliv úpravy norem trestního práva. Tak účast odmítnutých oferentů při kolaudaci zboží neb díla jejich spoluoferentu zadaného, odměna kontrolním orgánům úměrná škodě, jíž jejich bdělost zabránila, snad dokonce veřejnost rozhodování o administrativních otázkách, při nichž podle zkušenosti se často vyskytuje ne-li podplácení, tož aspoň podezírání z úplatnosti a mn. j., by byla opatření, jež by spíše zabránila podplácení, než instituce účinné lítosti tak povážlivě se blížící prémii za udavačství.

LITERATURA A UMĚNÍ

Mirko Očadlík:

Postátněné Národní divadlo.

Od prvého ledna 1930 je Národní divadlo ve státní správě. Dva roky — toť dostatečná doba, abychom zjistili, zda nový druh administrativy prospívá tomuto uměleckému ústavu. Jedná se nám především o umělecký provoz divadla, a je nám zásadně jedno, provádí-li šifry a poukazy administrativní povahy pan státní, či zemský nebo dokonce soukromý rada. Jsme-li nuceni mysliti na administrativu divadla, je to vždy jakési šilhání do zákulisí, snaha po poznání, proč a nač poklesá umělecká výkonnost ensemblu. Záleží na uměleckém provozu divadla, proto obyčejně vady a nedostatky měříme schopností či neschopností jednotlivých umělců. Ale velmi často jsme museli pohlížeti na to, zda jednotlivci, případně kolektivní umělecké celky neměly nebezpečně svázány ruce, a nebyly tak automaticky snižovány na nižší umělecký stupeň pro svou slabší výkonnost. Nuže, divadlo je postátněno již dva roky. Stát nepřebíral na sebe zodpovědnost lehkou a státní administrativa šla do celé nové funkce trochu se strachem. Je otázka, proč se jí tedy svěřovala správa representativního tradičního divadelnictví. Lze odpovědít co nejstručněji: protože tu byla nejlepší možnost veřejné kontroly a dohledu.

Mechanicky se udál před desíti lety převod správy divadla z rukou soukromé společnosti do rukou majitele divadelní budovy země české a dozorčího orgánu administrativního, Zemského výboru. Divadlu se v zemské správě nevedlo špatně, až do onoho okamžiku, kdy jmenovaný, nevolený, nekontrolovatelný a neodpovědný Zemský výbor, resp. jeho členové, počal mluviti do uměleckých otázek. Právě před pěti lety počali umělci nejenergičtěji protestovati, když přísedící Zemského výboru začali vystupovati ve funkci uměleckých arbitrů, a kdy proti rozhodnutí předsedy Zemského výboru nebylo odvolání. Vzpomeňme jen, že tehdy na nátlak pravicových zástupců v Zemském výboru byl zakázán Vojcek. Zemský výbor tehdejší, jenž zřetelně představoval druhou politickou garnituru, mohl se tu postaviti proti všemu: proti hlasům odborníků, proti dobrým zdáním kulturních institucí a dokonce i proti obecenstvu, které si zamluvilo tři představení Bergovy opery žádostmi o povolení spolkových představení díla namáhavě nastudovaného. Proti rozhodnutí nebylo odvolání, protože Zemský výbor byl v těchto věcech instancí konečnou. Jediné, co tehdy bylo možno učiniti,

bylo odvolání k politickým stranám, což bez politické protekce osobní bylo ovšem jen voláním na pouští. Případ Vojcka v Zemském výboru byl posledním nárazem, kdy se umělecké instituce a sdružení semknuly k demonstrativnímu protestu, který u dozorčí administrativní správy divadla, t. j. u intendance, zůstal bez odpovědi. Odpověděl zásadně a jasně jen ministr Hodža, jenž po roce podepsal usnesení jury, jímž se Ostrčilovi udělovala státní cena za uvedení Vojcka na scénu Národního divadla. Tehdy však už byla akce o postátnění divadla v plném proudu a jedním z hlavních argumentů byl požadavek, aby správa divadla byla pod kontrolou Národ. shromáždění. Zásadně se tu jednalo o princip, aby divadelní representativní podnikání bylo pod kontrolou prvé politické garnitury, a aby administrativní vedení bylo svěřeno úřadu odpovědnému, kvalifikovanému a administrativně důkladně vypravenému. Od prvého ledna 1930 se tedy dostalo vedení Národního divadla do rukou státních a ministerstvo školství a národní osvěty převzalo otěže vlády.

Situace vypadala takto: budovy a celý fundus divadla (malírna, nástroje, dílny, atd.) patří zemi České. Vedoucí administrativní úředníci, které do divadla dosadil Zemský výbor, zůstávají v divadle nadále ve svých funkcích, vše chodí jako to chodilo dříve a po několika veselých extemporech některých divadelních komiků, pyšných na nynější svou státní příslušnost, vše šlo ve vyšlapaných cestách. Tak se alespoň zdálo na venek. Skutečnost však ukázala, že zevní kompaktnost má celou řadu puklin a že jen umělecká jednota udržuje provoz pohromadě. Bude zajímavým objevem historika prvých let postátněného divadla, když v archivech úředních zjistí to, co my poznáváme u jedinců, že totiž polovička ensemblu divadelního pracovala v divadle, aniž by byla administrativně vázána k součinnosti. Staré smlouvy platily mlčky a k ustavení nových nedocházelo. Můžeme zjistiti dotazem u jednotlivých členů, že po stránce administrativní bylo s nimi zacházeno více než nešetrně. Příslušný návrh příslušného chefa uměleckého byl „nahoře" korigován, umělecká klasifikace byla v několika případech změněna proti původnímu návrhu, při čemž ovšem před personálem a ensemblem se v nepříznivém světle objevil chef. Návrhy a plány byly vyřizovány s neobyčejným zpožděním a vůbec celý postup administrativy vázl. Přes to, že mnohé z těchto počátečních obtíží vládnou dosud, je už mnoho napraveno. Ideální poměry však dosud nejsou a nebudou v dohledné době. Politický vliv tu dosud nepolevil a intervence jsou tu pravděpodobně na denním pořádku. Alespoň křiklavé nepoměry v personálním stavu divadla ukazují, že je tu více zákulisních machinací, než je divadlu ku zdraví a prospěchu. Za těchto okolností je nutno povážlivě kroutit hlavou nad hospodářstvím administrativním a každý, jen poněkud zasvěcený do divadelní práce tu chápe, že se v tomto ovzduší bude špatně dařit umění. Že celkové poměry divadelního administrativního vedení nejsou prosté, to dokazuje skutečnost, že mezi zemí, majitelem divadla a celého divadelního aparátu a mezi státem, který má provoz divadla ve svých rukou, není smlouvy, ani závazného prohlášení. Kdyby tedy došlo k separatistickým snahám země české proti státní administrativě, mohlo by se státi, že by státní opera i činohra neměla, kam by hlavu složila, a že by bylo státní divadelnictví okamžitě ve značných rozpacích.

Uznáme, že tyto nepříznivé administrativní poměry nejsou podstatnou složkou uměleckého provozu a že je možno přenésti se přes ně, jako přes počáteční obtíže, se kterými musí neustále zápasiti každý, kdo se podjal nové práce. Mluvili bychom tu o kancelářském nepořádku, o zpožďujícím se úředním šimlu atd., kdyby tu nebylo cosi, co dokumentuje zřetelný nezájem státní administrativy o representativní a tradiční divadelní podnikání. Národní divadlo tu není na to, aby se hašteřily kanceláře o příslušnosti toho či onoho opatření, nýbrž je tu proto, aby dělalo dobré potřebné umění dobře a potřebně. Ponecháme-li stranou jisté napětí mezi V. odborem ministerstva školství a mezi presidiem téhož ministerstva, které se v posledním čase projevilo velmi zajímavě při sjednávání jisté smlouvy (to bude, bohužel, také až kapitola z memoirů), pak nás zaujme jistý, dosti široký nezájem ministerstva osvěty o kulturní věc Národního divadla. Divadelní zákroky, které toto ministerstvo podnikalo, nebyly vždy a všude nejsprávnější. Prohlášení ministrovo v parlamentě o sanaci divadla bratislavského má safraportsky jinou skutkovou podstatu, než jak to ministr Dérer nastínil. A tak je tomu i v několika bodech, kdy se dotkl Národního divadla. Konečně — i to bychom pochopili — Dérer konečně spravuje svůj resort bez vůle zasahovat do věcí uměleckých a jeho rádci mu neprozradí, že sahá každým svým administrativním omezením na citelný nerv umělecké existence divadelní práce. Úřad je úřad, má vždy svou pravdu — ale demokratický úřad může, ba musí být korigován ve svých omylech. Nač se mluvilo o divadle v rozpočtové debatě v parlamentě?

Tu docházíme k nejbolestnějšímu poznání: oposice uměleckých kruhů proti divadelní administrativě musí potrvat i za dnešního stavu, protože administrativa není schopna zasáhnout podstatně do sporu státních financí s kulturními potřebami státu. V celém parlamentě se nenašel ani jediný poslanec, který by se na celý případ divadelního podnikání podíval zevrubněji, poslanec, který by se informoval o obtížnosti dočasné situace a který by vyšel od umění, které v divadle bezpodmínečně musí stát na prvém místě. Napadá nás výrok, který byl připojen k jedné návštěvě učitelů u presidenta Masaryka: „V době, kdy přestáváme věřit na poslance, začínáme více věřit na učitele." Letošní rozprava rozpočtová v bodech, kdy se mluvilo o potřebách umění, by měla být smazána z protokolů parlamentu, protože bude jednou dokumentem prapodivné kultury našeho státu. Ne proto, že všude znělo heslo šetřit — to se rozumí samo sebou, ale proto, že nikdo nedovedl zasáhnouti in medias res celého problému. Jediný poslanec se rozepsal o této věci: národohospodář dr. Macek, sociální demokrat, jenž reagoval polemickou glosou na zmínku jednoho divadelního referenta na úsporný systém v divadle. Dr. Macek je národohospodář: ve své poznámce, hřmící tvrzením, že nelze trpěti deficity Národního divadla, dospěl k zajímavé sestavě cifer, k jakési bilanci divadelního hospodářství, a na omluvu svého vysloveně národohospodářského názoru uvedl, že strašlivý schodek nelze ospravedlnit kulturní funkcí divadla. Bohužel nemluvil dr. Macek o potřebách vysokého školství, ani o jiných kulturních problémech, protože má asi mlhavé ponětí o tom, že investice na kulturu se objevují jako jistý, nesporný ekvivalent, jenž přispívá podstatně k zvýšení existenční úrovně národního i státního celku. Problém kultury divadelní, jejž můžeme v podstatě redukovati na operu, se kulturnímu zpravodaji smrskl na nepatrnou otázku, která ovšem v jeho očích neměla tolik závažnosti, aby mu vyvážila jeho položky. Dr. Macek neuvážil, zač a proč

deficit Národního divadla vzniká. Byl by býval mluvil jinak, kdyby byl poznal alespoň částečně, v čem a kde vězí chyba věci.

Postátněné Národní divadlo neprosperuje dobře. Nemůže prosperovati ani umělecky, protože jeho schopnosti a možnosti jsou nevyužity a nezvládnuty, a protože na každý jeho krok je navěšeno tolik balastu, že je jen div, že divadlo nevrávorá více. Hledáme chybu; nacházíme ji v organisaci administrativy. Vidíme, že víra těch, kdo volali po tom, aby kultura a umění byla vedena zodpovědnými mozky a rukama nejlepších, byla zklamána. Lze tedy těm, kdo žádali postátnění divadla, vytknouti nedostatek politického bystrozraku, jenž z obavy před druhou garniturou nerozeznal, že za světlem a leskem slávy parlamentu je bohužel týž politický duch, jako byl ve starém Zemském výboru. A to nás prozatím, než nalezneme správnou a rozvážnou cestu k oposici, nejvíce mrzí.

VĚDA A PRÁCE

Ladislav Kratochvíl:

Jak reformovati školu?

III. Otokar Chlup.

Těžko se probíjel k svému určitému oboru a jenom pomalu se v něm uplatňoval. Stál vždycky stranou oficielního počínání. Za Rakouska tak, že si vysloužil od republiky revoluční medailli. Rád to ještě při příležitosti připomene. To ovšem nevadilo, aby mu záhy po převratu nebyly při jmenování na universitě činěny obtíže pro jeho levé smýšlení politické. Tím stál už také v republice k současnému stavu kriticky, stranou oficielnosti.

Při tom mu pochopitelně výchova není jenom věcí jeho akademického povolání nebo osobního úspěchu. Sám prošel v mládí trpkou krisí, zakusil na sobě nepružnost školní organisace a šablonovitost výchovy, při níž těžko hledal své místo a docházel pochopení. Chlup sice výchovu neobviňuje a svádí to skromně na své zvláštní založení, jeho vědecké pedagogické práce mají však přece určitou tendenci: chtějí odpomáhati těmto nesnázím a přizpůsobiti všestranně výchovu, aby jim úspěšně čelila.

Praktický reformní zřetel vyznačuje celou jeho vědeckou činnost. Tímto pojetím vědy hlásí se Chlup k Masarykovi. Ať zkoumá podmínky mravního vývoje dětského a chce se dopátrati jeho pathologie, ať chce postaviti didaktiku na lepší psychologické základy, ať zkoumá děti zaostalé a slabomyslné, všude možno sledovati jeho snahu po lepší praksi a usnadnění dětského života.

Zlepšení lidského osudu jest ovšem posledním cílem, ke kterému slibuje si Chlup dospěti metodou co nejpřesnější, exaktní, positivistickou. V tom shodoval se dobře s Krejčím a Čádou. Jenom vědecké metody se mu zdají schopné dospěti jeho cílů. Tak hledá pro mravní charakter dětský podmínky biologické, psychologické a sociologické, didaktiku chce zlepšiti podrobným experimentálním šetřením, úchylný život dětský osvětluje klinickým pozorováním.

Tedy až potud postupuje bez pochybností vědou k mravnímu a sociálnímu reformismu. Tomuto hledisku jest u něho podřízena také historie. Je docela nehistorická. Zkoumá-li Chlup dějiny, má docela jiný zájem než Kádner. Ve vývoji pedagogických idejí v nové době hledá, čím přispěla která k dnešnímu stavu výchovy, to znamená u Chlupa, čím se vymanila z laictví a stala se pro člověka specifičtější.

Cílem jest Chlupovi i v historii rozpoznání přežilých dobových útvarů a jejich odstranění pro cíle a potřeby dnešní. Chlup právě ve zvědečtení viděl záruku této dokonalejší výchovy a sympatisoval proto bezvýhradně s exaktní pedagogikou. Tak byl to právě Chlup, který přechoval u nás tradici exaktní pedagogiky, když byla Kádnerem opuštěna, aby v ní pokračovala zase teprve nejmladší generace.

Tu však spatřujeme Chlupa v situaci zdánlivě groteskní. On, dosud největší zastánce vědecké pedagogiky u nás, stává se jejím nejpřísnějším kritikem a nejprudším odpůrcem, právě když měla býti celá naše výchova na exaktních základech vybudována.

Groteskní se mohla tato situace ovšem zdáti jenom jeho odpůrcům. Jimi především byly v jeho odporu hledány motivy osobní a nevědecké. I když pamatujeme na jeho kritické stanovisko ke všemu oficielnímu podnikání, i když máme na mysli, že byl mladší generací předstižen ve školské reformě a že měl tedy jeho odpor v těchto pocitech největšího vzněcovatele, přece v jeho kritice nacházíme podstatu oprávněnější.

Nesmíme totiž zapomenouti, že Chlupovi nebyla nikdy exaktní zkoumání sama o sobě cílem. Chlup jako Masaryk a Drtina chtěl jimi uskutečňovati své reformní snahy, i když na vnějšek pěstoval exaktní pedagogiku zdánlivě neinteresovaně.

To bylo mu uvedení přírodovědeckých metod u nás do prakse příležitostí, aby poznal jejich celkovou oprávněnost a své názory v tom smyslu vyložil. Jemu právě při této příležitosti jasně vystupuje, pokud možno bez dalších starostí budovati výchovu na exaktní pedagogice, aby vyhovovala cílům, které si kladl při všem zkoumání Chlup od počátku. A jest docela ve shodě s celým jeho starším nazíráním, odmítá-li exaktní pedagogiku, jak jest u nás v reformní praksi šířena, nemůže-li mu tato orientace dáti záruku, že splní jeho reformní mravní a sociální cíle.

Tento zájem šel u něho patrně vždycky nad exaktní pedagogiku, nelze mu tedy míti za zlé, žádá-li na exaktní výchovné teorii, která se má státi základem nové naší výchovy, základní a obecné principy, které by zaručovaly, že všechno, co se děje uvnitř jejich hranic, děje se skutečně k těm vyšším pedagogickým cílům, ke kterým on svou exaktní orientací směřoval.

Chlup si totiž uvědomuje dobře, že testy, samospráva, samoučení, diferenciace a individualisace a všechny prostředky exaktní pedagogiky jsou samy o sobě pro celkové posouzení výchovy neutrální. Možno jich užít k cílům dobrým i špatným, podle toho, v jakých ostatních okolnostech jimi působíme a které cíle obecnější nad ně výchově vytkneme.

A tu nemohl než se tázati po těchto dalších cílech výchovy po principech, ze kterých celé toto hnutí, každá jeho část nutně a ústrojně vyrůstá, a které zaručují, že jich bude použito k cílům, kterým nutno dáti přednost před dosavadními.

A nenašel-li zde Chlup těchto cílů, shledal-li dále nad to, že celkový směr, ke kterému celá tato nová výchova směřuje, takovým krokem kupředu není a nikde jej neslibuje ani nezaručuje, bylo zajisté jeho právem tyto nedostatky vytknouti a zdůrazniti své požadavky.

Zamítl tím to, co dosud doporučoval? Zradil tím svou dosavadní orientaci? Dojista nikterak. Neshodl se jenom s cílem a výsledky, ke kterým směřuje přírodovědecká orientace, která ovládá u nás reformní hnutí, a ukázal jasně na její meze. Shledáváme to naopak docela pochopitelným u něho, který měl vždy na mysli svou představu reformní pedagogiky mravní a sociální.

Nutno tedy jeho prudkému vystoupení rozuměti tak, že nechce snad metody a prostředky exaktní pedagogiky vůbec zamítati, staví se však proti jejich praktickému použití tam, kde nezaručují mu cíle pro výchovu žádoucí.

Chápeme dobře, že jemu jest exaktní metoda k těmto cílům jenom cestou, cíle samotné musí mít předem stanovené, sice s ohledem na možnosti výchovy exaktně orientované, ale přece ne z exaktní metody odvozené. K takovýmto cílům chce mít Chlup exaktní pedagogiku zaměřenou a jimi prolnutou tak, aby nesloužila jiným cílům než právě těm, které požadujeme.

To jest ovšem už zřejmě více než možno žádati od výlučné přírodovědecké orientace, a Chlup se tu od ní charakteristicky odchyluje. Jeho systém tím nabývá nové podoby, aniž ovšem je tím proti dřívějšku nějak přerván nebo pokřiven. Jest jenom vyjasněn a nově doplněn.

Exaktní zkoumání ukazuje Chlupovi podmínky a okolnosti, s kterými nutno při výchově počítati, vlastní pedagogické úsilí jimi však vyčerpáno není. Pedagogické teorii zbývá mimoto stanoviti cíle výchovy, principy, na kterých chce míti veškeru výchovu založenou, ke kterým ji chce říditi a které dávají teprve přehled po celém výchovném plánu.

Tyto snahy stanoví pedagogická teorie z celkové tendence lidské i dobové tak, jak k ním každá doba směřuje, jak si je přeje mít uskutečněny. Nelze tedy takové cíle nikde dané nalézti, ani není možno je z něčeho odvoditi, právě proto, že se při nich účastní nemalým podílem to, co cílem výchovy uznám a k čemu výchovu chci zaměřiti.

Tak jest Chlupovi škola syntésou nejen všeho exaktního poznání dnešní doby, ale také souhrnem všeho snažení ostatního, zvláště filosofického, všech nejvyšších cílů a snah dobových.

Vytýkají-li Chlupovi odpůrci nedůslednost, můžeme užíti právě této starší formulace Chlupovy, aniž tím přicházíme s dnešními názory do sporu, naopak spíše ji dnes vyslovuje jasněji a určitěji. Důkaz zajisté pádný, že není mezi jeho orientací starší a dnešní toho rozporu, o jakém dnes jeho odpůrci mluví.

Tím postoupil Chlup nad přírodovědecký encyklopedický naturalism a zaujal širší stanovisko filosofické. Pedagogika nabývá u něho úlohy funkční, pořádá výchovný materiál, který poskytuje všechna současná kulturní práce. Pedagogika stanoví prostředky a cíle výchovy podle vlastní syntetické filosofie doby a člověka, všechna pomocná zkoumání, ke kterým patří i všechny výsledky metody exaktní, odkazuje k pomocným vědám, sama pak se soustřeďuje na formální vypracování těchto poznatků v jednotný výchovný celek. V tom jest Chlup ve shodě se současnými snahami po novém metodickém základu vědeckého zkoumání a po funkčním řazení vědeckých poznatků.

IV. Václav Příhoda.

Také Příhoda, jako Chlup, dostal se k výchovným otázkám po prudkém životním zakolísání. Dnes bychom to u něho ovšem sotva poznali: je to zatlačeno bezvýhradným optimismem, patrně zvláště pod vlivem amerických zkušeností, do té míry, že už své mladistvé pesimistické nálady uvádí jako výstrahu pro mládež.

On se zatím ve svém životním názoru přiklonil k praksi docela opačné. Jeho meliorism má docela jinou podobu než mravní a sociální reformism Chlupův. Pociťujeme-li u Chlupa za vším jeho reformním snažením zakořenělou nedůvěru nejen k současnému společenskému a sociálnímu stavu, ale spíše ke každé formě lidského společenství, a tím už předem se Chlup zařizuje pro neustálý reformismus, nemá nikdy Příhoda rozhodně před sebou tak dalekých perspektiv: Příhoda počítá vždycky jenom s nejbližším reálným stavem, u něho padají na váhu vždycky jenom nejbližší možnosti.

Tím řadí se dnes Příhoda otevřeně k oné mladé generaci poválečné, která zrála mezi štěkáním kulometů, aby hned po válce se ujala bez skrupulí vlády věcí tam, kde starší generace stála v nových poměrech bezradně.

Příhoda patří sem nejen v teorii svým vysloveným pragmatismem, ale také hlavně svým ostrým smyslem pro praksi, důvěrou v přítomnost a snadnou rozhodností.

Ty vedly jej právě do Ameriky a tam daly jeho základnímu postavení teprve systematické ucelení a všestranné prohloubení.

A ovšem také Příhoda neušel osudu ostatních členů této docela nerozpačitě tvořivé generace, kteří jsou činní v jiných oborech. Vzbudil především nedůvěru a žárlivost starší generace, které se stal podezřelým svým málo národním amerikanismem a zvláště ještě méně u nás národním smyslem pro skutečnost. U nejmladší generace pak upadl pro tyto vlastnosti v opovržení zase z toho důvodu, že svým pedagogickým dílem směřuje k upevnění demokracie a dbá velmi málo perspektivy revoluční budoucnosti. Patří naopak k lidem státotvorným. V tom také Příhoda zaplatil daň své generace ze snadného úspěchu, že mu bylo dovoleno účastniti se ideových základů tohoto státu.

Jeho výchovný systém měl totiž proti jiným tu výhodu, že byl myšlen pro praksi a že mohl psychologicky znamenitě podepříti starší reformní návrhy, jak se ustálily v plánu prof. Bydžovského na reformu naší školy. Příhoda nejen že se shodl s jeho tendencemi, ale dovedl pro něj získat i většinu učitelstva a zájem ve veřejnosti i v ministerstvu, a tak jemu patří především zásluha, že se opět počalo u nás o reformě konkretně uvažovati a že se podle možnosti zkouší reforma i v praksi.

Tím dostalo se Příhodově orientaci nepříjemného odstínu oficielnosti. Pro tu dostal se také částečně Příhoda do sporu s některými odpůrci.

Jaké kacířství to bylo, které dalo Příhodově počáteční positivistické, patrně české národní orientaci dnešní vyhraněnou podobu po amerických zkušenostech?

Hlavně dvě věci: Předně rozhodné kvantitativní nazírání v psychologii, odtud dále možnost racionálního vedení veškeré školní a výchovné práce. Obě souvisí, jedna druhou umožňuje.

Jako jeho největší vzor, Edward Lee Thorndike, vychází i Příhoda z předpokladu, že všechno, co existuje, existuje v nějakém množství. Tedy i duševní jevy, možno je tedy určovati v početních jednotkách, kvantitativně, měřiti. Věc, o které jest Hendrich právě na pochybách, nepůsobí Příhodovi vůbec rozpaků. Pro něho nejen že duševní jevy měřit možno, pro něho jest to jedinou cestou, kterak se jich zmocniti, vědecky je zkoumati.

Kvantitativní nazírání zjednodušuje hned nesmírně celou pedagoigckou práci a staví ji na nové základy. Má velikou přednost v tom, že může celý výchovný

proces opřít o objektivní zásady. Těm pak může se každý učitel naučiti jako medik se učí diagnose a terapii nemocí.

Kvantitativní metoda dovede změřit směr chovancova nadání, může zjistit stav jeho vědomostí a kdykoliv kontrolovat početně jejich postup. Také pro získávání nových vědomostí má v pokusném a matematickém výzkumu přesné pokyny, kterak postupovati co nejekonomičtěji k vytčenému cíli. Může dáti přesné zásady učiteli a jeho práci může objektivně změřiti, a tím korigovati stále její výsledky.

D O P I S Y

Frývaldov.

Vážený pane redaktore,

v minulém čísle Přítomnosti jste se zmínil několika slovy o incidentu ve Frývaldově. Když jsem přečetl nadpis, očekával jsem, že věnujete n. př. pozornost některým socialistickým listům, které o frývaldovském případě psaly naprosto nesocialisticky. Domníval jsem se, že vypíchnete na příklad Českému slovu, s jakým pedantstvím počítalo mezi mrtvými a raněnými zaměstnané a nezaměstnané, div že nežádalo chemický rozbor žaludků obětí, aby se zjistilo, kteří z demonstrantů byli najedeni. Místo toho četl jsem článek, s nímž lze snad souhlasiti v závěrech, který však má pro mne naprosto nepochopitelný tón. V první řadě zarazilo mne to, s jakou lehkostí se dožadujete věcí, které by jistě každý československý občan rád nazval samozřejmostmi. Předně: netušil jsem, že třináct let po odhlasování naší ústavy položíte otázku, zda „je třeba zakazovati každou demonstraci?“ a že na ni docela vážně odpovíte, že „není tedy třeba každý demonstrační projev zapovídati, není-li zřejmo, že z něho hrozí nějaké nebezpečí“. Nezdá se Vám, pane redaktore, je-li Vaše otázka a odpověď opravdu potřebná, že by se neměla dávat do petitové zprávy, ale pořádně proventilovat v dlouhé řadě článků v Přítomnosti, aby v ní bylo konečně jasno? Či byste se stejným klidem zodpověděl za dnešních poměrů otázku, zda je nutno soustavně porušovati listovní tajemství, prostými slovy, že toho není třeba, není-li zřejmo, že z jeho zachování hrozí nějaké nebezpečí?

Napadlo mne, že by mimo jiné bylo jistě čtenáře zajímalo, co Vy soudíte o obligátním „prvním výstřelu, který padl z řad poštvaných demonstrantů“ a který si pochopitelně ocitovalo i České slovo. Myslel jsem, že by nebylo nezajímavé, kdybyste se byl zmínil o nápadné podobnosti mezi hodnými a státotvornými dělníky, kteří však jsou rozeštváni zlými komunisty, a mezi holubičími Slovany, jejichž všecky hlouposti a malichernosti jdou na vrub cizácké, respektive germánské zloby. Misto toho žádáte od úřadů jen důkazy „že této formy rozhodnosti (t. j. zastřelení osmi lidí) bylo potřeba“. Nejste neskromný. Myslím, že Vám tyto důkazy budou poskytnuty. Právě tak myslím, že se nemusíte obávati, že by četníci byli desavouováni (totiž úměrně k tomu, jak se exponovali).

Je mi líto, že s Vámi nesouhlasím tentokráte ani v jiných věcech. Nezdá se mi, že se stala „trapná věc“, poněvadž vím, že u Frývaldova se stala hrozná věc — tím hroznější, jak poměrně netečně byla veřejností i tiskem přijata. Nemohu souhlasit ani s tím, že „trapnost případu je zvětšována tím, že se ukazuje, že ony úřední zprávy, které v poslanecké sněmovně přečetl pan ministr vnitra, nebyly zcela pravdivé“. Podá-li nějaký profesor nezcela pravdivé zprávy o životě kudlanky nábožné, je to hloupé, ale snad ani ne trapné. Nevím ale, lze-li vůbec říci, že ministr podal ne zcela pravdivé zprávy o zabití osmi lidí, a tím spíše pochybuji, že by stačila pouhá poznámka, že to zvyšuje trapnost případu. Jsou případy — a nejen silně citově zbarvené, ale i ze sféry rozumové, jejichž reprodukce může být jen pravdivá nebo nepravdivá.

Když mi jede z Masarykova nádraží v 7·30 vlak, zatím co já podle informací známého, který mi vyhledal spojení, čekám v tutéž hodinu na nádraží Wilsonově, rozhodně neřeknu, že jeho informace jsou nezcela pravdivé, ačkoliv hodinu opravdu správně určil. Učinil-li svůj omyl vědomě, pomyslím si při nejmenším, že je to hloupá zlomyslnost. Stalo-li se tak nevědomky, řeknu si, že by se nehodil ani za výhýbkáře. Je možné, že měl špatný jízdní řád. Je mi ale něco do toho, že si neopatřil lepší? Nevyznám se v politice, jak se usuzuje, když jde o osm zabitých. Takhle bych myslel v civilním životě, když bych o hodinu dojel někam později.

Zdá se mi, že Váš článek je neúměrně chladný vzhledem ke skutečnosti zabití osmi lidí. Bylo by mi velmi líto, kdybyste mne podezíral ze sentimentality nebo romantismu. Dovedu se také dívat chladně i na tak zvané „nejlidštější“ věci, ale vím, že to nestačí a že je to trapně málo, chci-li viděti jen kousek dál než obyčejný politický profesionál. Nestačí to prostě proto, že lidé nesmějí být v mých očích morčaty, mají-li zůstati lidmi. A jsou-li snad konec konců přece jen morčaty, pak nepotřebujeme vtipných sociologů a na většinu stran ohleduplných politiků, ale stačí nám několik bodrých zvěrolékařů a řezníků. Vedle řady nevýhod by to mělo tu výhodu, že by každý věděl, na čem je.

Chtěl bych dodat ještě několik slov o etatismu některých lidí, kteří zapomínají, že společenská zřízení jsou zde pro jedince a nikoli naopak. Vidím ale, že by mne to zavedlo příliš daleko a domnívám se, že stačí tato poznámka.

Myslím, pane redaktore, že o Frývaldově by se ještě nemělo přestat psát, a prosím Vás proto, abyste laskavě uveřejnil tuto moji skoro polemiku. Děkuji Vám předem za ochotu a jsem

Váš oddaný

Ž. Vodseďálek.

N O V É K N I H Y.

Karel V. Rais, *Povídky ze starých hradů* (Raisových spisů pro mládež díl II.) 7. vydání. Obrázky kreslil O. Cihelka. Tyto povídky Raisovy patří k nejvýznačnějším našim knihám pro mládež. Rais umí historickou dobu přiblížiti dětem tím, že ve svých historických povídkách vypravuje o dětech. Toto 7. vydání „P. z. s. h. “, jež doplnil autor sám třemi epickými básněmi, je nově ilustrováno. Cena knihy kartonované Kč 25·—. Nakladatelství F. Topič v Praze I., Národní tř. 11.

„Úvěr, jeho technika a praxe“, úhledná knížka z péra Ing. Vrby, ředitele Záložny inženýrů, jest praktickým vademecum pro řešení často složitých případů úvěrové praxe. Autor byl veden snahou, podati zhuštěně přehled nejdůležitějších druhů úvěrových transakcí, což se mu skvěle podařilo. Některé partie, jako na př. kapitola o krytí úvěru stroji, výhrada vlastnictví v úvěrové praxi, byly v naší literatuře zpracovány vůbec po prvé s hlediska úvěrového.

Velký výběr

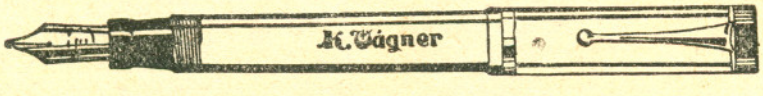

plnicích per
(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.),

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

K. Vágner, Brno-Česká 16.

PRVNÍ ČESKÁ VZÁJ. POJIŠŤOVNA ZAL. R. 1827

VÍCE NEŽ **100** LET ČINNOSTI

VEŠKERÁ POJIŠTĚNÍ

PRAHA II., SPÁLENÁ ULICE ČÍS. 24

Největšímu zájmu na autosalonu se těšil **nový jednolitrový čtyřválec TATRA s karoserií pro každé počasí.**

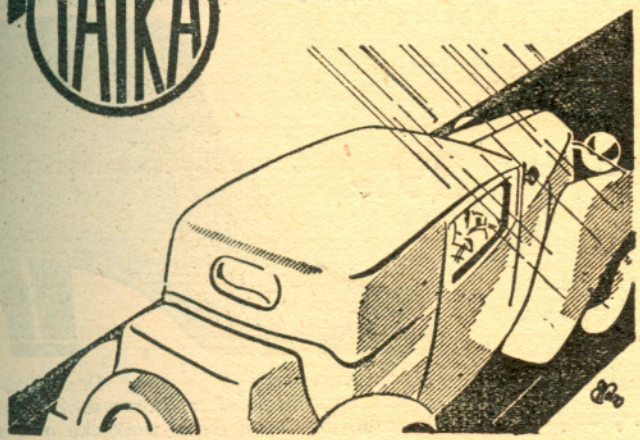

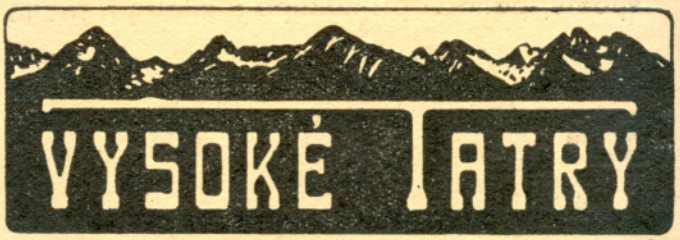

Bruslení, hockey na ledě, zimní léčby, sáňkování, lyžaření, prvotřídní příležitosti ke sportu. — 50 % snížení jízdného na zpáteční cestě již po pětidenním pobytu!

Tatranská Lomnica, státní zimní sport. místo, sáňkovací dráha.
Starý Smokovec, všechny zimní sporty, sáňkovací dráha.
Nový Smokovec, sanatorium Dr. Szontagha, velké kluziště.
Štrbské Pleso, státní zimní sport. místo, kluziště.
Tatranská Polianka, sanatorium Dr. Guhra, všechny zimní sporty.
Sport-Hotel Hrebienok, vysokohorské lyžaření, sáňkovací dráha.
Hotely a pensiony Móry (Štrbské Pleso) středisko pro horské lyž. tury.
Tatranský Domov, pension, středisko všech zimních sportů.

Informace podávají všechna lázeňská ředitelství, jakož i **Čedok, cestovní kancelář, Praha II.,** Hybernská 14 a **Wagon Lits,** Příkopy 26.

Román B. Kličky BOBROVÉ

vyšlý v knihovně náročného čtenáře, nazvané PYRAMIDA, v níž za redakce E. Vachka vyšly romány předních současných autorů, I. Olbrachta, Vlad. Vančury, Jos. Kopty, V. Nezvala, Františka Werfela, a jiných,

poctěn Jiráskovou cenou

KNIHY SFINX NA SKLADĚ U VŠECH KNIHKUPCŮ
NAKLADATELSTVÍ SFINX, PRAHA II., KARLOVO N. 15

Podnik pro generace

VÝBOR Z KRÁSNÉ PRÓZY ČSL. chce podati obraz vývoje československé povídky a románu od dob nejstarších až po tvůrčí dnešek. Právě vyšly dva svazky, jež ukazují názorně, jaký cenný objev znamená pro čtenáře toto dílo. O kulturní závažnosti věci svědčí okolnost, že k vydání spojily se dva podniky — nakladatelství SFINX a Státní nakladatelství.

Slovenská próza

kterou uspořádal Pavel Bujnák, vybírá z dlouhé řady slovenských klasiků a soudobých spisovatelů 25 nejvýznačnějších autorů, v jejichž díle se zrcadlí vývoj slovenské prózy.

Němci v českých zemích

Vytvořením tohoto svazku byl pověřen Pavel Eisner, jehož literární význam jest zárukou, že byl vytvořen svazek přesný, hodnotný a názorný.

Při vší nákladnosti, jež byla věnována výpravě díla (navrhl Lad. Sutnar), je cena jednotlivých svazků pouze 29 Kč, za svazek vázaný 44 Kč. Každý knihkupec Vám nezávazně předloží oba svazky — poraďte se s ním.

NAKLADATELSTVÍ SFINX, PRAHA, KARLOVO N. 15.

NABÍDKY A POPTÁVKY

Poplatek za jednu notičku zaslaný současně ve známkách obnáší Kč 10·—, služby a práce Kč 5·—.

Učitelka francouzštiny připravuje k maturitním a opravným zkouškám z francouzštiny. Značka „Specielní středoškolská prakse". Do administrace t. l. pod číslem 18.

Prodám mezifrekvenční transformátory pro Mikrohet za Kč 120·- místo 330·-. Do administrace t. l. pod číslem 19.

Prodám levně bibliofilie a jiné hod. knihy J. Novotný, Hradec Králové, Kotěrova ul. 627, pod číslem 20.

Prodám K. H. Máchy: Básně, celokož. bibliofil. vydání Hyperion 1924, dávno rozebrané. Do administrace t. l. Značka ‚Bibliofil' pod čís. 21.

Prodám velmi levně Technický slovník díl I—IV. Nabídky do administrace t. l. pod číslem 22.

Prodám za poloviční cenu úplné ročníky Přítomnosti I.—VII. Nabídky do administrace t. l. pod čís. 23.

DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU

Pod stromeček obuv

K vánočním nadílkám využijte našeho snížení.

Jsme plně zásobeni a připraveni pečlivě Vás obsloužiti a dobře Vám poraditi. Prohlédněte si naše výkladní skříně. Naleznete v nich ty nejvhodnější dárky k Vánocům pro každého člena rodiny. Mimo krásných dárečků obuvi — máme připraveny kolekce punčoch a ponožek za velmi levné ceny. Navštivte nás nejlépe v hodinách dopoledních. Získáte tím možnost většího výběru, pohodlí při nákupu a klidu při rozhodování.

15.-

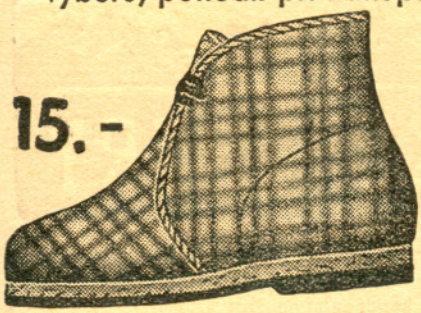

Čís. 3-6 (19-23) Druh 211
Po příchodu ze školy obujte svým dětem teplé papuče. Užijí v nich tepla a pohodlí. Dámské Kč 29.-, pánské Kč 35.-

19.-

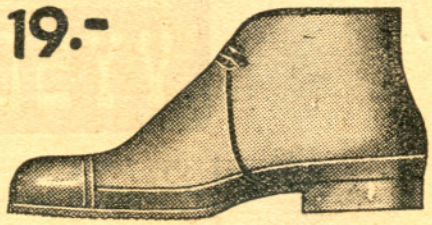

Čís. 6-8 (23-26) Druh 3651-37
Čís. 9-1 (27-33) Kč 25.-
Teplé meltonky s gumovou neb koženou podešví. Dámské Kč 39.-, pánské Kč 49.-

19.-

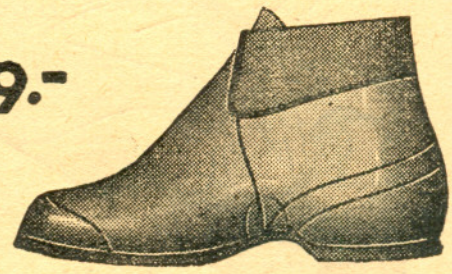

Čís. 6-8 (23-26) Druh 2861-01
Čís. 9-1 (27-33) Kč 25.-
Dětské celogumové přezůvky se sametovým límečkem a teplou trikotovou podšívkou.

19.-

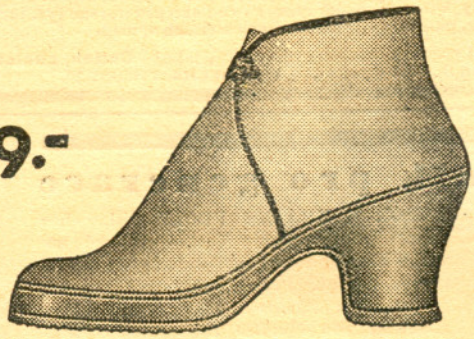

Gabardinové sněhovky. Druh 1255-31
s teplou trikotovou podšívkou. Osvědčený druh do sněhu a mrazu.

PĚKNÝM DÁRKEM JE KOLEKCE NAŠICH PUNČOCH.

Dětské teplé vlněné Kč 6.- a 8.-. Dámské vlněné Kč 19.-, modní florové Kč 12.-, hedvábné „Bemberg" Kč 15.- a Kč 19.-. Pánské ponožky Kč 3.-, 5.-, 6.-, 8.-

39.-

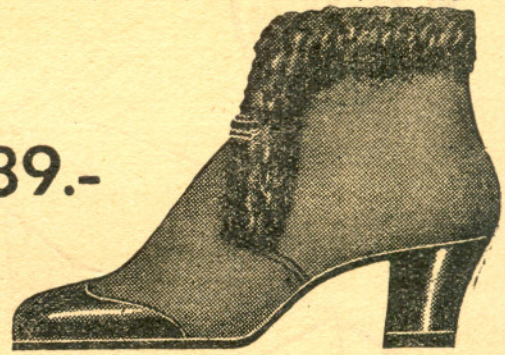

Modní beránkové Druh 2055-10
s koženou podešví a polovysokým podpatkem. Elegantní, teplé, praktické a levné.

39.-

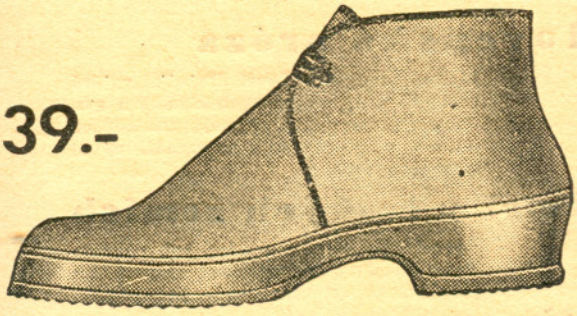

Druh 1367-33
Pánské gabardinové sněhovky s teplou trikotovou podšívkou. Celogumové s uzávěrem Kč 49.-

69.-

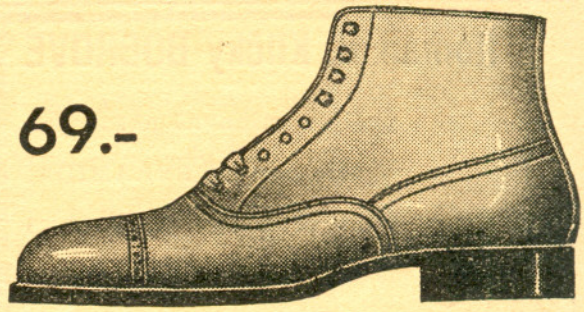

Druh 9977-27
Pánské šněrovací z černého boxu se silnou kruponovou podešví. Tytéž z jemného boxu Kč 89.-

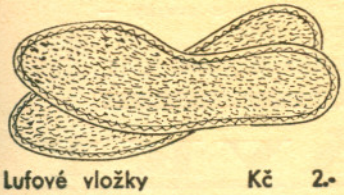

Lufové vložky Kč 2.-

Bata

5-181

Ošetřujte obuv našimi krémy! Kč 2.-

OBUV PRO CELOU RODINU Kč 199.-